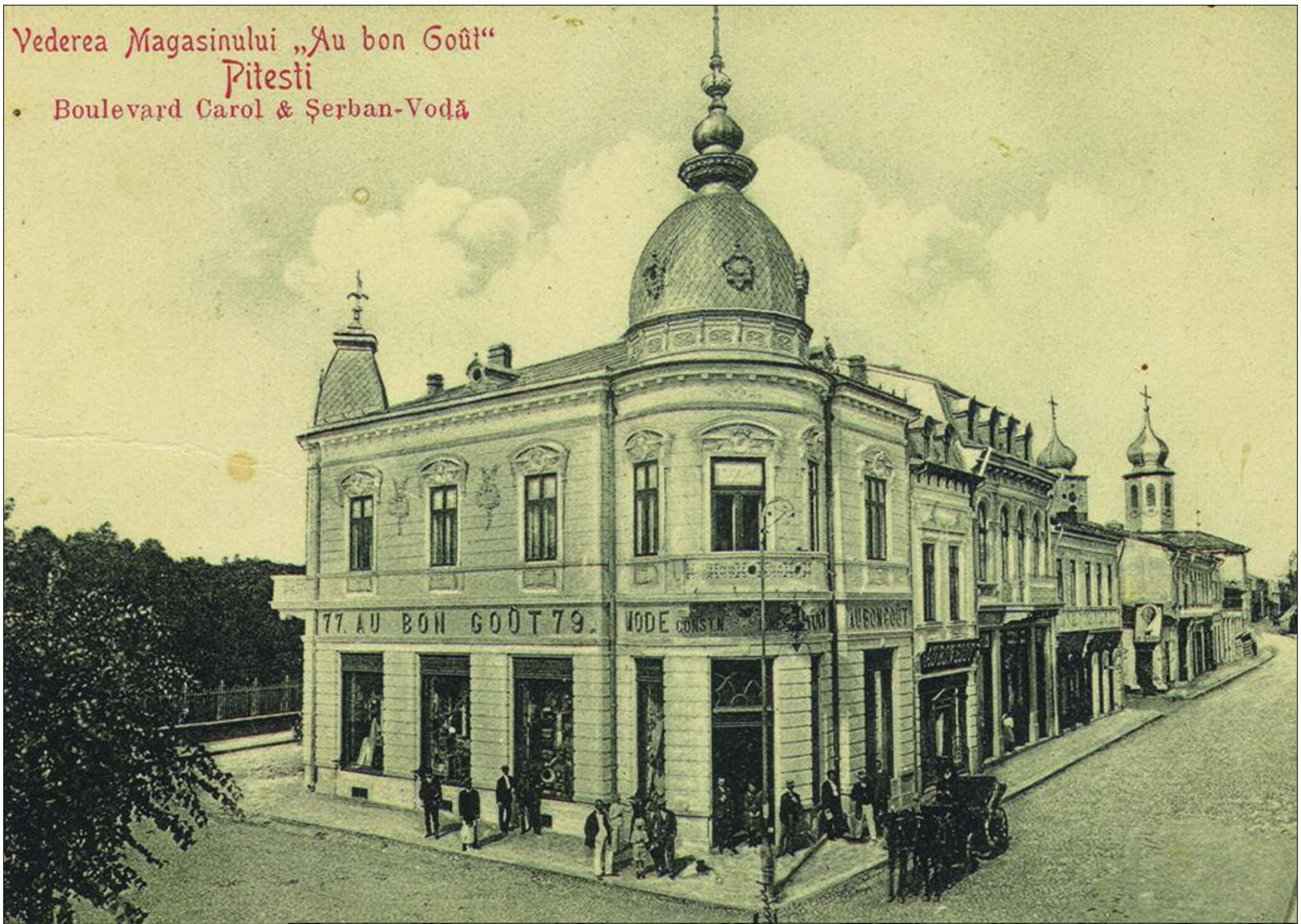
Pitești
Restituiri
Revistă document a Centrului Cultural Pitești
Anul XX ■ Nr. 3 (65)/2022
Serie nouă ■ 4 lei

Magazinul „Au bon gout" aflat pe strada centrală Șerban Vodă, considerat „cel mai mare magazin din Pitești" înainte de 1918 (Sanda Movilă, Pe văile Argeșului, ELU, București, p. 341.). ***Sursa:*** **Biblioteca Academiei Române.**

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

O istorie pe scurt a vieții culturale din Pitești

Jean DUMITRAȘCU

În 1949, primul cancelar al Republicii Federale Germania, Konrad Adenauer, i-a întrebat pe germanii săi, învinși, încă aflați printre ruinele celui de-Al Doilea Război Mondial: „Vreți unt, sau cultură?" Iar cei aflați în țara care i-a dat lumii pe Goethe, pe Kant, Hegel, Schelling, Fichte, Schopenhauer, Haydn, Bach, Mozart, Beethoven, Wagner, Hörderlin, Thomas Mann, Heidegger ș.a.m.d. au răspuns, în cor, că vor... unt. Așa s-a deplasat accentul de pe cultură, cea care a dat, vreme de milenii, și care trebuie să dea, în continuare, identitate, pe civilizație, una care, cum s-a văzut, uniformizează totul (blocurile din New York seamănă cu cele din Shanghai ori Dubai), fabricile folosesc aceiași roboți, tot globul are cam același tip de telefon mobil, de automobil, de televizor etc.

Noile tehnologii sunt bune, ne îmbunătățesc calitatea vieții, dar, în paralel, trebuie să ne păstrăm identitatea. Și, repet, numai prin cultură putem face asta. Când spui, de pildă, Pitești, la ce te gândești? La Pădurea Trivale? La Dobrin? La țuica de Pitești? Da, nu știm să răspundem, în era globalistă și materialistă care conduce la războaie. Cultura nu a provocat niciodată în istoria lumii vreun război. Dar războiul din Troia, plecat de la o femeie, l-a dat pe Homer...

În ultima vreme am constatat, cu infinită tristețe, că au apărut tot mai multe voci care susțin că în Pitești fie nu se face cultură, fie aceasta nu a existat niciodată. Nimic mai fals! O asemenea impresie a fost generată, poate, nu din rea-credință, ci din ignoranță, întrucât, da, ne lipsește încă o istorie cât de cât completă ori măcar fragmentară a vieții culturale din Pitești, de la începuturi până astăzi. Lucru curios, dacă ne gândim la câți oameni de cultură locali, mai îndreptățiți decât mine, ar fi putut să ducă la bun sfârșit un asemenea demers.

Cum spunea marele istoric Nicolae Iorga, în volumul „România cum era până la 1918", avem de ce și cu ce să ne mândrim. „Pitești – zice Iorga – e un oraș pe care l-ar fi putut dori cine ni-ar fi voit mai bine. O regiune de dealuri, bine împădurite, înconjoară capitala Argeșului. Strade drepte, case frumoase, cât se poate de bine întreținute, desăvârșită lipsă de praf (...). Clădirile statului sunt deosebit de frumoase. În mijloc o grădină publică, cu arbori bătrâni, având din toate părțile clădiri mari și un hotel foarte frumos, vrednic de a fi într-o capitală. Încotro te uiți, vezi hărnicie și pricepere".

Or, numai niște piteșteni iubitori de frumos puteau realiza asemenea lucruri care l-au impresionat tare plăcut pe Iorga. Iar când spui frumos, spui, cum se știe, și cultură.

La Pitești, despre cultură se poate vorbi încă de la întemeierea localității, întemeiere care este cu mult mai veche decât prima atestare documentară, cea din 20 mai 1388. Aflat la confluența râului Argeș cu râul Doamnei,

adică a drumurilor care uneau Transilvania cu Țara Românească, atât dinspre Sibiu, prin Curtea de Argeș, cât și dinspre Brașov, prin Câmpulung, și care ducea, mai jos, la Dunăre, la Giurgiu, dar și a drumului care lega Craiova de Târgoviște și portul Brăila, Piteștiul s-a dovedit un loc strategic deosebit. A rămas multă vreme doar un târg din cauză că nu putea fi apărat atunci când năvăleau tătarii sau turcii.

Dar să ne întoarcem la cultură. La început au fost folclorul și religia. Mai apoi școlile și instituțiile de cultură. Este infinit regretabil că toți culegătorii de folclor din... Pitești, începând cu prof. Dimitrie Al. Nanu în 1939, au mers doar în satele din județul Argeș să culeagă folclor, publicat în numeroase lucrări. La 1939 cu siguranță ar fi fost bătrâni piteșteni care să aibă ce spune, de la cântece de nuntă și colinde până la balade, cântece de dor, de urât ori strigături, ghicitori, proverbe și zicători. Și spun asta având în față o carte poștală de la 1899 – cu salutări din 27 septembrie – care ne arată că la Pitești, probabil în zona centrală, se organizau hore. Hora este descrisă de editorul cărții poștale (pe verso) ca dans național. Iată, la Pitești, un obicei uitat, cu o frumoasă horă câmpenească. Nici nu știi ce să admiri mai întâi, costumele populare sau nu, ofițerimea prinsă în horă! Locația este Grădina Publică. Poate să fi preluat ceva Zavaidoc, cel născut aici, din folclorul urban piteștean în cântecele sale!

Desigur, cu timpul, probabil sub ocupația germană din 1916, din Primul Război Mondial, obiceiul s-a întrerupt și apoi pierdut, pentru că după război lumea s-a schimbat radical. A apărut și primul salon de dans. În care se valsa și se promova tangoul. Se schimbase și moda. Facem o paranteză.

Lumea bună își sacrifica sărbătorile la un ceai, o serată, un bal. Dar așa de reușite erau petrecerile de la Pitești încât vuia și presa de la București ! Iată ce scria „Ilustrația săptămânală" (pe care am găsit-o de cumpărare la târgul de antichități din fața Filarmonicii) despre marele eveniment de la Pitești, serata dansantă din 7 martie 1924:

„«Sfatul negustoresc» argeșean a dat aseară o serată dansantă, în spațioasele saloane ale sediului său din Palatul „Aquila". Comitetul organizator, în frunte cu d-nii Vasile Purcăreanu (fost primar al Piteștiului – nota mea -, M. J. Voicilă, D. Stoica, George Pop, M. Șteflea, și-a dat toată silința ca serata să aibă o reușită cât mai mulțumitoare. Muzica Reg. 4 Argeș, de sub conducerea d-lui Duleanu, și o orchestră de primul rang, au cântat alternativ.

Notez din aleasa și numeroasa asistență pe: D-na și d-l General Al. Ștefănescu, d-na și d-l procuror Toma Popescu, d-na și d-l Col. Toplicescu, d-na și d-l Popovici, președintele Tribunalului, d-na și d-l judecător Bădulescu, d-na și d-l polițaiu Athanasiu, d-na Eliza V. Purcareanu, d-na și d I Maior Petrof, d-na și d-l Mihail Depărățeanu, d-na și d-l advocat G. Georgescu, d-na și d-l farmacist Stavăr, d-na și d-l Dr. Sepianu, d-na și d-l Jean Voicilă, d-na și d-l advocat Rătescu, d-na și d-l Maior G. Ioan ș.a. Domnișoarele: Elena Hugo, Gheorghiu, Bârzotescu, Turnibuca, Constantinescu, M. Rătescu, Bărbulescu, Zingher, M. Mușetescu, Brumaru, Goldstein etc. Domnii: Col. Fröschel, Col. Dr. Negoescu advocat, I. Constantinescu-Pion, ing. Ramiro Zamfirescu, I. Bădescu, Căp. Băloiu, Maior Ion G. Popescu, Tr. Serafim, I. Mărăcine, Locot. Nanu, Locot. Avian, Locot. Dumitrescu, Al. B. Constantinescu. Sublocotenenții: Crudu, Brada, Mălănescu, Bârzotescu, Niculescu și mulți alții." Semnează un enigmatic… VIS !

Și dacă din folclor nu s-a păstrat nimic, în schimb au rămas bisericile, cele mai multe ortodoxe, ca și populația, dar și una luterană, alta armenească și o sinagogă, pentru cei de altă nație care s-au stabilit aici. În cadrul acestor biserici existau știutori de carte și de limbile latină, slavonă, idiș, armeană, germană.

Nivelul cultural al orașului a fost influențat, în secolele XV-XVIII, și de existența reședinței domnești temporare la Pitești, în cancelaria căreia au fost întocmite o serie de acte ce se păstrează până astăzi (nu toate). Astfel, Drăgoi „a scris în Pitești", la 16 august 1481, un act emis de Basarab cel Tânăr (Țepeluș), după cum aflăm din „Documenta Romaniae Historica", B, I, p. 288.

Din timpul domnitorului Neagoe Basarab sunt cunoscuți „Moisi scriitor", Florea, Radu, „Danciul, cel mic între dieci" și Mihai, care au scris în cancelaria domnească din Pitești. Cancelaria lui Neagoe Basarab a emis în Pitești acte scrise atât în limba latină, cât și în limba slavonă. De exemplu, scrisoarea trimisă din Pitești sibienilor,

la 18 decembrie 1518, redactată în limba latină, se încheie astfel: „din Pitești, sâmbătă înaintea Tomii, anul 1518, Basarab, voievod Transalpin” (conform volumului „Scrierea latină în evul mediu”, de Sigismud Jako și Radu Manolescu, 1971). La rândul său, Eugenia Greceanu, în „Curtea domnească din Pitești a lui Neagoe Basarab”, 1981, arată că Neagoe Basarab și-a încheiat un hrisov emis aici prin cuvintele: „am scris în minunatul foișor al Piteștiului”.

Printre actele de cultură medievală din Pitești se înscrie și activitatea copiștilor de manuscrise. Unul dintre aceștia a fost egumenul Ioan de la Schitul Trivalea, care a transcris versiunea românească a lucrării lui Gavriil Protul, liderul comunității călugărilor români de la Muntele Athos, intitulată „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului”, considerată a fi cea mai veche și completă versiune cunoscută, tipărită abia în 1865 de către Bogdan Petriceicu Hasdeu (după cum arată Ion Rotaru, în volumul „Literatura română veche”, 1981). La sfârșitul manuscrisului de care tocmai am vorbit găsim precizarea: „Să se știe că această carte m-am ostenit eu... Ioan ieromonahul ot Bistrița, de am scris când am fost egumen la schitul părintelui Varlaam mitropolitul, care schit să cheamă Trivalea, de lângă Pitești... noiembrie 4 leat 7191 (1682). Am citat din volumul lui Gabriel Strempel, „Copiști de manuscrise românești până la 1800”, 1959. Gavriil Protul a fost invitat de Neagoe Basarab la sfințirea Mănăstirii de la Curtea de Argeș, de Sfântă Măria Mare în 15 august 1517.

Tot la schitul Trivalea îl aflăm pe Nicula grămăticul, la 1697, ceea ce presupune că pe lângă schit exista o școală preparatoare pentru călugări, după cum arată același Gabriel Strempel, fost director general al Bibliotecii Academiei Române.

La 22 august 1782, Nicolae Piteșteanu, „fiul răposatului biv vtori comis Manul Piteșteanu”, finaliza de copiat „Istoria lui Dumitrache stolnicul”, ce relatează viața acestuia în perioada 1769-1775, dar și unele evenimente din timpul războiului ruso-turc.

Însă nu poți face cultură fără școală. Prima școală din Pitești a existat pe lângă biserica domnească „Sf. Gheorghe”, în prima jumătate a secolului 18. La 29 aprilie 1753 este menționat în Pitești un „Ianache biv vătaf de copiii”, pentru ca la 1764, după cum aflăm de la preotul Marin Braniște (articol din 1965, „Câteva știri despre școlile din orașul Pitești înființate pe lângă biserici înainte de Regulamentul organic”, revista Mitropoliei Olteniei), să se vorbească despre un „Ion vătaf ot școala nouă domnească ot Sf. Gheorghe”. În 1751 la Pitești a fost înființată școala de pe lângă schitul Buliga, demolat în 1898 pentru a se construi sediul Prefecturii Argeș. Școala era de învățătură românească, având acces, gratuit, și copiii oamenilor săraci. O însemnare din 1784 făcută pe un minei, aflat la biserica Sf. Gheorghe, spune următoarele: „Aici au însemnat robul lui Dumnezeu Ioan dascăl de Pitești, fiindcă am învățat copii de oraș la cei ce vor citi cum că așa au fost. Iar cel ce nu va crede pârâși să aibă... pe marele mucenic Gheorghie, a cărui pomenire săvârșim și iaste hram aici la această biserică domnească. Și eu am învățat copii aproape de această sfântă biserică, în casa Manului Cojocaru... 1784 august 6” (tot după Marin Braniște).

Până după 1821 ne putem lăuda doar cu cele două școli din Pitești amintite, de pe lângă schitul

Buliga și de pe lângă biserica Sf. Gheorghe. La 1804 a fost cât pe aici să se înființeze o școală în limba greacă, la solicitarea negustorilor greci din Pitești, dar domnitorul Constantin Ipsilanti nu a fost de acord. Și totuși. Piteștiul găzduiește o serbare, la 1830, ținută de elevi de la Școala din Golești. Un adevărat eveniment, consemnat de ziarul „Curierul românesc” din 10 aprilie 1830, din care cităm mai departe: „Niciodată bucuria în Țara Românească n-a avut prilejul să tragă atâtea lacrămi de mulțumire ca în ziua aceasta, când niște copii și fetișoare încredința un oraș întreg că drumul cel d-a dreptul care poate duce la desăvârșirea moralicească și la fericire este numai acela de a împărtăși cunoștințele în limba patriei”.

Prima școala națională, laică, înființată la Pitești, la solicitarea Eforiei Școalelor, datează din 1 februarie 1833, într-un local al Episcopiei Argeșului de pe Ulița boierească – actualul bvd IC Brătianu. Prima zi de școală, desfășurată în cadru festiv, cu un singur profesor, Nicolae Simonide, și cu 50 de elevi, a fost peste patru zile, într-o duminică. Peste trei ani, crescând numărul elevilor, se decide să se construiască un sediu propriu, cu șase săli de clasă, pe aceeași uliță (clădirea a fost demolată, se afla vis-a-vis de Casa de pensii de azi). Principalul donator este stolnicul Dincă Brătianu, acesta oferind 500 de lei, 10.000 ocale de var și 20.000 de cărămizi. Clădirea a fost inaugurată în 1841. De subliniat faptul că această școală pregătea învățători ce au fost trimiși în satele din Argeș și Muscel. Prima școală de fete este deschisă la 15 septembrie 1860. Cum nu intenționăm să facem istoricul școlilor din Pitești, ne oprim aici. Dar unde școală nu e, nici cultură nu e! De altfel, despre avântul culturii piteștene se poate vorbi abia după înființarea Institutului Pedagogic de 3 ani din Pitești, în 1962!

Dar să ne întoarcem, preț de o clipă, la 1841 și la școala normală, pentru că aici se petrece un alt pas important în istoria culturală a Piteștiului, și anume susținerea primelor spectacole de teatru de către trupa franceză condusă de Théodore Goffrey și Valéry. Documentele vremii, câte s-au păstrat, confirmă în orice caz existența unui teatru stabil aici în 1852, cu siguranță însă "supravegheat", care avea ca antreprenor pe Ștefan Vlădeanu, iar ca "animator, regizor și profesor" pe C. Halepliu, actor participant și la revoluția din 1848.

Cât despre localul în care s-au desfășurat reprezentațiile artiștilor locali și ale oaspeților, rămân însemnările actorului Panait Constantinescu, om al teatrului și cetățean de onoare al orașului. Din scrierile sale aflăm că teatrul și-a început viața în localul numit "La Hîrdău". Acest local în vremea aceea reprezenta "O sală (...) luminată cu lumânări de seu și care servea pentru întruniri politice și baluri mascate (...), situată fiind în piață, în spatele bisericii Sf. Gheorghe... Proprietarul a construit în această sală și o scenă pentru caraghioși, fiindcă așa erau numiți actorii pe vremea aceea. La Hîrdău a jucat marele actor Ion Anestin pe Barbu Lăutaru. Tot aici a jucat I.D. Crețu Canțoneta nebunului din amor...".

Germanul Uklar construiește mai târziu, pe fosta stradă Lascăr Catargiu, actuală Crinului, o clădire care cuprindea o încăpere ce semăna a sală de teatru în interior. Luminată cu lămpi de gaz, cu două cabine pentru actori, parterul având bănci tapisate, douăsprezece loji și un balcon. "Dar care era dezavantajul teatrului Uklar? Era prea depărtat de centrul orașului (...). Veneau însă și actorii buni ai țării...". Însă teatrul lui Uklar dispare, din cauza faptului că noul proprietar îl transformă în cea care va deveni vestita Fabrică de Butoaie. Teatrul urmează a-și schimba locația în sala de jos a clădirii Fostiropol (actual sediu al Școlii Populare de Artă), după care actorii își vor muta activitatea în sala Secărescu.

Datorită doleanțelor piteștenilor, care au profitat de campaniile electorale ale acelor vremuri pentru a cere un loc special amenajat pentru o sală de teatru, începe construirea greoaie a Teatrului Comunal, deoarece "tot ce lucra primarul liberal, dărâma primarul conservator...". Cu toate acestea, după șase ani, în 1914, sala teatrului a fost inaugurată cu piesa O noapte furtunoasă, a Teatrului Național din București, urmând a apărea pe scenă nume ca Lucia Sturdza-Bulandra, Tony Bulandra, Ion Manolescu, însă până în 1916 când teatrul devine spital al răniților de război. Teatrul Comunal capătă astfel alte întrebuințări utilitare, devenind printre altele și baie comunală.

De la teatru ajungem la cărți și bibliotecă. Anul 1869 este anul de referință în ceea ce privește bazele unei biblioteci publice în orașul Pitești. În

acest an Paraschiva Stephu își întocmește testamentul, prin care lasă 200 de galbeni austrieci pentru organizarea unei biblioteci publice. Conducerea primăriei a fost de acord cu acest demers, dispunând elaborarea unui regulament de organizare și funcționare a bibliotecii. Acest regulament a fost aprobat de Consiliul comunal la 16 martie 1886. Pe parcursul anilor, biblioteca publică din Pitești și-a dezvoltat colecțiile cu ajutorul primăriei dar și prin unele donații.

Un punct de referință în acest sens îl constituie anul 1904, an în care biblioteca orașului primește prin donație biblioteca istoricului Gheorghe Ionescu-Gion, imediat după decesul acestuia. Biblioteca consta din peste 1000 de volume, în limbile română, franceză și italiană. O contribuție însemnată la realizarea acestei donații a avut Ana Ciupagea (1865-1908), femeie de aleasă cultură, actriță cu studii dramatice la Paris, poetă și traducătoare, soția lui Gheorghe Ionescu-Gion.

La rândul ei, muzica începe să se dezvolte. Astfel, la 18 februarie 1866 se înfiinţează societatea corală ,,Liedertafel" a comunităţii germane ce avea în repertoriu numai muzică laică. Un cor în care cântau şi români, precum N. Serafim, Grigore Tănăsescu, V. Mândru, Dumitru Pamfil, Dumitru Enescu, Panait Constantinescu. Spre sfârşitul secolului XIX, corul era condus de Josef Materna. În 1896, Frantz Lehrer inaugurează sala de spectacole a societăţii Liedertafel, sala Uclar. O sală unde se ţineau, până la 1912, când devine... Fabrica de butoaie, spectacole de operă de la Bucureşti, nu doar concerte corale.

Au existat și alte coruri. Nu intru în amănunte. Nu are rost să rezum cartea d-lui Silvestru Voinescu despre mişcarea corală din Piteşti. Un moment decisiv: Teodor Băjenaru, absolvent de Conservator, vine în 1884 la Piteşti, ca diacon la Biserica Sf. Gheorghe. Va fi un ferment al muzicii corale culte, alături de, puţin mai târziu, Constantin Albu. S-a uitat: cel mai vechi cor din Piteşti, înfiinţat la 1881, este cel al Bisericii Sf. Gheorghe din Piteşti. De 127 de ani el există fără întrerupere! Fireşte, a predominat muzica religioasă, dar corul a abordat, de-a lungul vremii, şi repertoriu laic.

Alte date, telegrafic expuse: Teodor Băjenaru înfiinţează în 1908, corul regimentului ,,4 Argeş". În 1909, înfiinţează societatea corală ,,Dorul". În 1908 la Piteşti se înfiinţează societatea corală ,,Farmecul", condusă de M.C.Urlăţeanu, dirijor Teodor Săvulescu; în 1910 – societatea corală ,,Doina Carpaţilor", condusă de I. Iliescu (dirijor: Ianculescu); În 1912, Constantin Albu vine profesor în Piteşti, la Liceul Brătianu. Profesioniştii intră în scenă.

Primul cvartet made in Piteşti e înfiinţat în aprilie 1913 de către Remus Macarie şi Constantin Albu. De notat că acest cvartet cânta la instrumentele realizate de legendarul lutier Macarie, care şi cânta la vioara întâi; Constantin Albu era la violoncel, G. Stănescu-Delar – vioara a doua, Gheorghe Nuţu – violă.

Din 1928, putem vorbi de cvintetul format din Traian Serafim, Alexandru Petrescu, N.N. Bobancu – viori, Gheorghe Nuţu – violă, Constantin Albu – violoncel. În fine, în 1934, e consemnat sextetul condus tot de Constantin Albu, din care mai făceau parte Gh. Nuţu – violă, Virgil Gheorghe, Radu Vâlsănescu, Nicolae Brânzeu (viitorul compozitor) şi Gr. Popescu Albota. Un climat care a făcut cu putință pe Nicolae Brânzeu, născut în 1907 la Pitești, compozitor și dirijor, și cel care va înființa Filarmonica din Arad! De altfel, tatăl său, tot Nicolae Brânzeu, profesor la Liceul „Brătianu" și de două ori prefect de Argeș, a fost unul dintre primii eminescologi români.

Concerte Enescu. În anii ’20, aceşti inimoşi artişti amintiţi mai sus, din dorinţa de a contribui la revigorarea vieţii spirituale a cetăţenilor oraşului Piteşti, l-au invitat să concerteze pe marele nostru George Enescu. Maestrul a venit, dar a fost dezamăgit, cum mărturisea ulterior într-o scrisoare, de numărul scăzut de spectatori. Lumea bună piteşteană de la acea vreme era, ce-i drept, extrem de restrânsă. De atunci au trecut multe decenii, oraşul s-a dezvoltat, viaţa culturală de asemenea. De altfel, când am pornit la drum cu Filarmonica Piteşti, ne-am bazat pe faptul că aceasta se adresează numai unui public select. Iar lume bună există la Piteşti. Am constatat pe viu, săptămână de săptămână: spectatorii se cunoşteau între ei, doar făceau parte din elita spirituală a Piteştiului!

Dar am sărit peste un eveniment petrecut la 1902. Nu există (normal, aș zice!) o istorie a cinematografelor din Pitești. Am scris, în cartea „Din culisele culturii argeșene”, că primul film difuzat la noi a fost în anul 1902, „Panorama Eduard Braun”. În prezent, există doar Cinema „București”, Cinema „Aquila” („Muncitoresc”/ „Modern”/„Sebastian Papaiani”), cinema „Trivale” și cele de la Vivo. Dar în oraș au mai existat 4 cinematografe până la 1944. Aquila, „Lux”, „Select” și „Trianon”. La 3 noiembrie 1948, Marea Adunare Națională a promulgat Decretul nr. 303/1948 privind naționalizarea industriei cinematografice și reglementarea comerțului cu produse cinematografice, decret prin care au fost naționalizate cinematografele „Muncitoresc” (degeaba își schimbase numele, din „Aquila”), „Lux”, la doi pași de „Aquila”, clădire demolată ulterior, în numele sistematizării, „Select” și „Trianon”. Cinematografele „București”, „Lumina” și „Dacia” vor fi înființate abia peste un deceniu sau două.

Prima instituție culturală privată din Pitești a fost Ateneul „G. Ionescu-Gion”. „Zara”. Tinerii știu că e un magazin important de haine de firmă. Cei trecuți de o anumită vârstă, știu că aici a fost un foarte select restaurant, „Argeșul”. Dinu Bucur își amintește că după al doilea război mondial clădirea a găzduit sediul ARLUS – Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică. Dar câți știu că aici a fost o instituție de cultură înfloritoare vreme de două decenii, biblioteca orașului și muzeul orașului?! Actorul Gigi Ionescu avea o vorbă, își amintește Aurel Sibiceanu, când nu prea știau unde să mai meargă în anii 80: „Cum unde mergem, mergem la Așezământul Cultural Argeșul?!”

La 28 octombrie 1928, pe spezele unui vrednic farmacist piteștean, Nicolae Bobancu, președinte al Camerei de Comerț și viitor deputat, și prin entuziasmul soției sale, institutoarea Tatiana Bobancu, plus al altor 38 membri fondatori, se înființează Ateneul Popular „Profesor Gheorghe Ionescu-Gion” din Pitești, în casa pusă la dispoziție de deputatul I.I. Purcăreanu din centrul orașului. Mai rar ca un politician să renunțe la confortul unui palat pentru a amenaja acolo spații destinate vieții culturale locale. Dar Nicolae Bobancu era însă și violonist, activa în cvartetul lui Constantin Albu, iar soția sa era autoare de cărți (contribuții deosebite aduce Tatiana Bobancu prin volumele sale: „Album religios. Bisericile din oraşul Pitești cu un mic istoric”, din 1933, și „Monografia satului şi stațiunii balneo-climatice Brădet, Argeş”, din 1934).

În spațiul generos din Vila Purcăreanu, soții Bobancu au amenajat o bibliotecă publică – alta decât cea oficială, care nu avea local propriu, funcționând la etajul 1 la Liceul „Ion C. Brătianu”, pentru elevi și cu acces restrictiv. Pornind de la o expoziție muzeală, au înființat tot acolo Muzeul orașului, cu secții de Istorie, Etnografie și, mai apoi, de Istorie Naturală. Se organizau evenimente muzicale, mai cânta George Enescu, erau invitați scriitorii Liviu Rebreanu, Tudor Mușatescu, Mihail Sorbul ș.a., ba chiar colectivul revistei „Gândirea” in corpore, prin 1939, cu Nichifor Crainic în frunte. Acolo, la Ateneu, se aduna lumea bună a Piteștiului.

În 1948, comuniștii au confiscat clădirea și au desființat Ateneul Popular „Gh. Ionescu-Gion”, singura instituție de cultură a orașului, în afară de teatru (devenit muncitoresc), susținută din buzunarele familiei Bobancu, nu din bani publici. Nu știu câți piteșteni au plâns din cauza desființării brutale a Ateneului, un singur lucru e sigur: după câteva luni, Tatiana Bobancu a murit de supărare.

Primul muzeu, destul de rudimentar, să recunoaștem, din Pitești, a fost, așadar, înființat de către Tatiana Bobancu, în cadrul Ateneului Popular „G. Ionnescu-Gion”, în clădirea de lângă „Zara”, actualmente pub-ul „Biblioteque”. După

ce în acea clădire s-a amplasat, cu de la sine putere, Comisia aliată de control (sovietică), Muzeul a fost mutat, în 1948, într-o altă clădire, de pe b-dul Republicii (sediul actual al Școlii de Arte Pitești), până în anul 1970. În 1970, Muzeul Județean, în urma diligențelor tânărului director Radu Stancu, primește un sediu generos, Palatul Administrativ (Prefectura Argeș), sediul județenei de partid mutându-se în sediul său nou, construit în Piața „Lenin”.

Se ştie prea puţin ori s-a uitat astăzi. Înfiinţat de câţiva ani (1955), Palatul Culturii din Piteşti (după pierderea sediului, în 1993, s-a transformat în Centrul Cultural Piteşti) avea mari ambiţii. Printre altele, sub bagheta lui Villi Brucker, între anii 1961 – 1964, în cadrul Palatului de Cultură din Piteşti şi-a desfăşurat activitatea o orchestră semi-simfonică. Această orchestră a susţinut concerte pentru publicul piteştean pe scena Teatrului Al. Davila, pe cea a Palatului Culturii şi pe alte scene din oraş.

În anul 1964, a obţinut premiul al III-lea pe ţară la un concurs de gen (orchestre simfonice de... amatori, după clasificarea de atunci, corectă, întrucât nu activau sub acoperişul unor instituţii specializate). Cum am aflat, în acei ani, dirijorul de cor Alfons Popescu ar fi făcut numeroase demersuri pe lângă Ion Budan, responsabil cultural la Regiunea Piteşti în acea vreme, pentru înfiinţarea Filarmonicii. Budan nu a convins, ,,mai sus'', pe tovarăşi, pe motiv că nu există un public pregătit pentru muzica simfonică!

Mai mult. Ţinând cont de emulaţia creată, la începutul anilor ’70, Palatul Culturii Piteşti a înfiinţat şi susţinut Festivalul naţional de muzică cultă şi dans clasic Darclee, cu sprijinul Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor şi a Conservatorului ,,Ciprian Porumbescu'', punct de reper pe harta muzicală a ţării, până la ediţia din 1992, a X-a, jubiliară şi ultima. Festivalul Darclee merită o istorie aparte, dacă dorim să-l revedem... acasă, la Piteşti, cum doreşte soprana Felicia Filip, el fiind preluat, de un deceniu, de Mariana Nicolesco. În 1993, Palatul Culturii rămânea fără sediu (retrocedat justiţiei) şi se transforma, prin mutarea la Casa Cărţii, în Centrul Cultural Pitești.

Ar fi multe de spus şi despre orchestra simfonică a Casei Corpului Didactic din Piteşti (dirijor: Vasile Constantin), despre cvartetul vocal ,,Mioriţa'' ori cvartetul instrumental ,,Remus Macarie'' al Şcolii Populare de Artă Piteşti, despre alte tentative. Realizarea unei temeinici istorii a muzicii culte din Piteşti încă îşi aşteaptă... protagonistul.

Aşa cum au spus-o toţi, de-a lungul anilor, şi am repetat şi eu mereu, vlăstarele crescute de Liceul Dinu Lipatti aveau nevoie de o instituţie care să fructifice talentele locale. Nu intru aici în amănunte, recomandând călduros, celor interesaţi, volumul aniversar Opus 50. Monografia Liceului de Artă Dinu Lipatti Piteşti, scris de dl. Moise Mitulescu.

La sfârşitul lunii mai a anului 1967, această ,,filarmonică'' ad-hoc (dirijată de Marius Giura, dirijor cor: Moise Mitulescu) a susţinut un memorabil concert, salutat de către presă, nu doar de către publicul meloman. Iată ce scria revista de cultură Argeş în numărul său din iunie 1967 sub semnătura lui Romeo Claudian: Un început care obligă: Concertul orchestrei simfonice şi al corului de cameră din Piteşti:

Speranţe deşarte. Marius Giura rămâne la Piteşti în aşteptarea înfiinţării Filarmonicii. Partidul Comunist ar fi sprijinit iniţiativa, dar interese obscure, omeneşti - prea omeneşti, au zădărnicit proiectul. Cine să fie director, sub ce acoperiş, şi, vai, fatala întrebare: de unde public?!!! Au mai funcționat Orchestra de cameră a cadrelor didactice de la clasele de artă în perioada 1983 – 1989 (Dirijori: prof. Vasile Constantin şi prof. Ionel Pârvulescu), Ansamblul de coarde ,,PRECLASIC” al elevilor (1993), Dirijor: prof. Gh. Săbăreanu, Orchestra simfonică la concertul omagial din 17 octombrie 1997, Dirijor: Iosiv Pruner. Și, în fine, înființarea Filarmonicii Pitești, în 2007, prin Centrul Cultural Pitești.

De menționat, înființarea Casei Creației Populare Argeș, în 1956 (desființată în 2016), înființarea Școlii Populare de Arte și Meserii, în 1958, înființarea Teatrului pentru copii „Așchiuță”, în 1950, a Casei de Cultură a Sindicatelor, în 1971, ori, în fine, a celei mai noi instituții de cultură, în 2022, Centrul Județean pentru Cultură și Arte.

Despre oamenii de cultură născuți la Pitești, despre revistele literare înființate aici, despre scriitori, pictori, sculptori, graficieni, epigramiști, cenacluri, festivaluri ș.a.m.d. – cu alt prilej!

Câteva descrieri pitorești ale orașului Pitești

dr. Aurel RADU, inspector superior în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

Prezentul articol reunește și prezintă șase texte scurte, însă reprezentative, referitoare la orașul Pitești, așa cum a fost descris de șase personalități ale culturii românești: N. Iorga (1871-1940), Tudor Teodorescu Braniște (1899-1969), D. Iov (1888-1959), I. Simionescu (1873-1944), Pia Alimănișteanu (1872-1962) și Ion Valjan (1881-1960).

Nicolae Iorga, cunoscutul istoric și om politic prezintă traiul cumpătat al orășenilor piteșteni la începutul secolului al XX-lea și căsuțele lor curate, acoperite încă cu șindrilă. Incursiunea istoricului în trecutul târgului piteștean se limitează la rolul sașilor transilvăneni în întemeierea acestei așezări și la momentul în care regele Carol al XII-lea al Suediei a poposit în această zonă. Viața economică a orașului era reprezentată de târgul săptămânal, magazinele evreiești și tradiționala producție și comerțul cu țuică. Istoricul nu uită să prezinte și realizările edilitare importante: grădina publică din centrul urbei, clădirile școlilor primare și a liceului, parcul Trivale în care se află schitul ridicat de mitropolitul Varlaam.

Tudor Teodorescu Braniște, în amintirile sale publicate postum (1976), rememorează starea de spirit a orășenilor piteșteni la momentul răscoalei țărănești din anul 1907, pe când avea vârsta fragedă de opt ani. Principala temere a orășenilor nu a fost reprezentată de țăranii răsculați, ci mai degrabă de mahalagiii din Cloșenești[1], care puteau atenta la viața și bunurile orășenilor mai înstăriți, temere care s-a dovedit în final nefondată. Țăranii răsculați, stâlciți în bătăi, au fost ridicați din satele lor și aruncați în închisoarea de la Pitești, amplasată la periferia urbei, dar și în clădirile regimentelor piteștene din Trivale.

D. Iov, scriitor mai puțin cunoscut, prezintă într-un scurt text atmosfera feerică din Parcul Trivale, devenit un simbol al mândriei urbane de la începutul secolului al XX-lea. Prozatorul D. Iov era fratele căpitanului Gh. Iov din Pitești,

Familia IOV din Pitești. Pe verso, fotografia conține următorul text dactilografiat: Fotografiați la 13.03.1932 la Pitești, cu aparatul Căpitanului IOV.

Scriitorul Dumitru Iov descrie persoanele din fotografie astfel, scris olograf: „D. Iov (cel cu cojocul negru) și căpitanul Gh. Iov (fratele), cunoscutul inventator, mai cunoscut prin Brâul lui Iov. Soțiile lor. Cea în costum: Aglae D. Iov, cea cu cojoc: Eufrosina Gh. Iov. Cel cu mâna în buzunar: Romeo Izvoranu (fiul Eufrosinei). Fetița: Sena, pe care o creștea căpitanul. D. Iov".

Sursa: Muzeul Literaturii Române din București, nr. inventar 4434. (https://culturalia.ro/search/90d0219a-0aad-40d0-90c5-9affb819dc1a/view, 2022)

cunoscut pentru panaceul intitulat „Brâul lui Iov”, care i-a adus o faimă națională, întreținută mai degrabă de publicitatea plătită în presa vremii, decât pentru realele beneficii pentru sănătate.

I. Simionescu, cunoscut geolog și geograf, membru titular și președinte al Academiei Române a lăsat o frumoasă descriere a orașului Pitești, comparând cadrul natural și geografic de pe Valea Argeșului cu cel de pe Valea Moselei[2]. Acesta remarca pădurea statului Trivale, aflată la periferia orașului, care în parte a fost cedată administrației urbane pentru a amenaja în acest cadru natural liniștit drumuri pietruite, cu restaurante și „podiș pentru jocuri gimnastice”. Autorul observă rețeaua stradală, formată din câteva străzi paralele cu râul Argeș, dar și ochiurile neregulate de străzi care împart orașul, o mai veche reminiscență a orașului-târg. Infrastructura urbană modernă era totuși lăudată: pavajul și curățenia, apa curentă, lumina electrică și rețeaua de canalizare. Strada centrală a orașului, Șerban Vodă, asfaltată și curată, era asemănată cu cele din orașele transilvănene. Clădirile monumentale ale instituțiilor aflate pe această stradă centrală îi rămân întipărite în memorie: Tribunalul, Primăria, Biserica Sf. Nicolae cu mica sa grădină în care se afla bustul de bronz al lui I.C. Brătianu. Remarcă și celelalte clădiri moderne: Palatul administrativ și Liceul I.C. Brătianu, demne de un oraș occidental. Pe lângă arhitectura neoclasică a clădirilor instituțiilor publice, remarcă și căsuțele „din vremurile de demult” construite în stilul tradițional românesc. Autorul a vizitat Liceul I.C. Brătianu, unde a admirat dotările școlare și biblioteca îmbogățită prin câteva donații de cărți, cea mai importantă fiind cea a bibliotecii istoricului Gh. Ionescu Gion, care a fost cinstit de autorități prin ridicarea unui bust amplasat în Grădina Publică Carol I din centrul orașului.

Pia Alimănișteanu, născută Brătianu, în amintirile sale publicate în amurgul vieții, rememorează aspecte despre idilicul târg săptămânal de la Pitești, dar și despre pădurea Trivale, transformată într-un frumos parc cu drumuri, poteci, poduri, bufet cu bănci în lemn de mesteacăn, răzoare de flori şi o „grotă din care țâșnea apă limpede”.

Ion Vasilescu (n. 16.12.1881, Turnu Măgurele, Teleorman – d. 29.04.1960, București, Închisoarea Văcărești), fiul lui Alexandru Vasilescu, șef de vamă și al Elizei Bătășanu, cunoscut sub pseudonimul literar Ion Valjan sau Valjean, a fost procuror, judecător și avocat de renume, om politic liberal, publicist și dramaturg, doctor în Drept la Paris din anul 1906.

Până la debutul Marelui Război a fost substitut de procuror și procuror titular (din 1910) la Tribunalul Argeș, instituție de elită a magistraturii din țară, compusă din: Constantin Rătescu, președintele tribunalului; Barbu Brezianu, judecător sindic, viitor prim-președinte al tribunalului; Andrei Rădulescu, judecător, viitor membru al Academiei Române; D.I. Diaconescu, procuror; judecătorii de la judecătoriile de ocol rural și urban Pitești: Aurel Căpățână, Eduard Mirto, Spiridon Popescu și Cernătescu.

Portretul lui Ion Valjan (semnat EST), acuarelă, redat până la brâu, din semiprofil, privind spre stânga, fond verde. Ion Valjan a fost pseudonimul scriitorului și dramaturgului român Ion Al. Vasilescu (1881-1960). A fost avocat, om politic (membru al PNL) și publicist. În 1950 a fost arestat și închis la Aiud, la Ocnele Mari și la Pitești, unde a decedat. **Sursa: Muzeul Național de Istorie a României din București, Fototeca, nr. inventar 152208. (https://culturalia.ro/search/92a7ce12-0599-4eb3-97c1-6aea71bbd9ff/view, 2022)**

Ion Vasilescu a fost atașat de orașul Pitești, de locurile și omenii lui. Părinții și surorile acestuia s-au stabilit la Pitești, în cartierul Trivale. Victoria, soția acestuia era originară din comuna Găvana – Valea Rea, astăzi cartier al orașului Pitești, unde deținea o moșie străveche[3] și o casă impunătoare, în care își petreceau vacanțele de vară, în familie sau alături de prietenii din magistratură. În scrierile sale memorialistice îi menționează pe avocații piteșteni „de temut", Ernest Paximade (n.1868, București) și Ion Purcăreanu (n.1872, Pitești), care erau caracterizați ca fiind „cu mare experiență de bară și un talent ce nu se poate tăgădui".

În volumul de amintiri publicat postum „Cu glasul timpului" (1987), scriitorul face o scurtă descriere pitorească a parcului Trivale (sau Trivalea, cum era menționat în documentele din trecut), aflat la ieșirea din oraș, amenajat de autorități la începutul secolului al XX-lea pentru agrementul orășenilor.

Chiar dacă textele sunt cunoscute de specialiști, această republicare devine necesară pentru publicul larg pasionat de trecutul urban piteștean.

N. Iorga despre orașul Pitești în anul 1904

Spre Pitești

Până la Costești, drumul străbate încă șesul. De aici înainte, se înalță muncelele acoperite cu șiruri de arbori subțiratici, ce înconjură uneori întreaga vedere. Lângă sate apar livezile de pruni. În josul dealurilor țâșnesc verzuiele izvoare ca în munte. Schimbarea portului oamenilor corespunde schimbării de înfățișare a naturii. În locul hainelor greoaie, urâte ale locuitorilor șesului, apar acum albele veșminte strânse pe trup ale munteanului.

O grămădire de frumoase case de țară, cu acopereminte de șindrilă încă nouă, vestesc, după un ceas de cale printre muncele, Piteștii.

Pitești

Pitești – un oraș pe care l-ar fi putut dori cine ne-ar fi voit mai bine. O regiune de dealuri bine împădurite înconjură capitala Argeșului. Străzi drepte, case frumoase, cât se poate de bine întreținute, desăvârșită lipsă de praf. Lumea nu stă închisă în casă ca la Râmnic, ci circulă pretutindeni, gătită, dar nu prea mult, vioaie, veselă. Clădirile Statului: liceul, școli primare, sunt deosebit de frumoase. În mijloc o grădină publică, cu arbori bătrâni, având din toate părțile clădiri mari și un hotel foarte frumos, vrednic de a fi într-o capitală. Încotro te uiți, vezi hărnicie și pricepere, însușiri nedezlipite de rasa noastră, acolo unde e curată și n-o împiedecă nimeni în dezvoltarea ei.

Câțiva evrei se văd și aici: unul a zugrăvit pe păretele tainiței sale de pândă un mare anunț că la el e mai ieften decât oriunde. Da, fiindcă, de bună samă, e și mai prost[4].

Piteștii, spre care încep a veni astfel de oaspeți, nu sunt o creațiune nouă a ultimului avânt românesc, care a creat regatul. Încă din vremuri îndepărtate, sașii Sibiului își trimiteau mărfurile prin pasul Turnului-Roșu, care ducea de-a dreptul la Râmnic, dar putea să hrănească prin bogăția adusă de dânsul și un târgușor de drumul mare, în calea spre București, ca Piteștii aceștia. Odată, viind de la Bucureștii lui Ștefan-Vodă Cantacuzino și mergând spre Câinenii din pasul Oltului, a trecut printre căsuțele Piteștilor un oaspete așa de mare și de neobișnuit ca regele viteaz și nebun al Suediei eroice, Carol al XII-lea, învins și fugar.

Pe de altă parte, ținutul de plaiuri al Argeșului avea nevoie, în izolarea sa, de o piață, și această piață trebuia să fie spre marginea șesului cu alte produse și alte trebuințe. Piteștii primiră astfel la zilele de bâlci și de târguri de săptămână călăreții, carele și drumeții cu traiste și toiege din toate cotloanele văilor împădurite. Ei atârnară șomoiogul de paie înaintea cârciumilor primitoare, durară prăvălii și tarabe. Dar boierii nu prea se așezară aici mai de mult. Boierul în Argeș e un sătean cu mai multă stare, un stăpân de munți, un îngrijitor de livezi, - mai ales aceasta: un *țuicar.*

Din toate aceste împrejurări, ce nu se află tocmai așa nicăieri, se alcătui chipul frumosului orășel, grămădit între muncele. Nici sărăcie și nici risipă, ci o fericită stare de mijloc, harnică și econoamă. Și astăzi încă, dacă lași la o parte ce a întemeiat Statul, pentru a-și mobila capitala de județ, ai ca bază tot căsuța curată cu acoperișul de șindrilă, umbrind cu strașina, a săteanului cu stare, - cel mai trainic stâlp pe care se poate răzima clădirea complicată a României moderne.

Afară de grădina din centru, Piteștii au una dintre cele mai frumoase plimbări din țară. Pe o șosea bine întreținută te ridici printre chioșcuri cochete, dintre care unul, o lăptărie, îmbracă

forma unui schit[5], spre schitul *real* Trivale, ctitoria unui mitropolit mazil din veacul al XVII-lea, al cărui nume se pomenește într-o inscripție pe piatră, care e astăzi răzimată de zidul din afară al clădirii. Fundația vlădicăi Varlaam, mitropolit de partid păstorind în timpuri de luptă, nu înfățișează, de altmintrelea, nimic deosebit prin proporții sau prin eleganță.

N. Iorga, *Drumuri și orașe din România*, Editura Minerva, București, 1904, p. 49-53

Tudor Teodorescu Braniște despre orășenii piteșteni, în anul răscoalei țărănești din 1907

Pe la mijlocul lui februarie 1907, gazetele au început să scrie despre niște „tulburări țărănești" în nordul Moldovei. După câteva zile, nu mai era vorba de tulburări ci de „răscoală", un cuvânt nou și, pentru mine, nelămurit. Din discuțiile pe care le aud în casă, aflu că țăranii au început să-i ucidă pe proprietari și pe arendași, să dea foc conacelor boierești, să prade hambarele și pătulele. Din toate acestea, nu înțeleg nimic. Eu știu că vara, când ne duceam la Borlești, la o soră a mamei, țăranii, deși nu ne cunosc, își scot căciula și spun cu supunere: „săru' mâna". Știu de asemenea că în sat se află un țăran, cu care pot să zic că sunt prieten bun. Îl cheamă Ion Alexe și e de meserie chirigiu. E un om mărunt de stat, uscățiv și cam bătrâior. Are o trăsurică veche, cam hodorogită, trasă de doi cai mici. Când avem de făcut vreun drum, eu stau pe capră, lângă prietenul meu Ion Alexe, ceea ce e pentru mine o mare bucurie. A doua bucurie, mai mare încă, e că, din când în când, el mă lasă să mân caii. Să mân, e un fel de a vorbi; în realitate, caii lui Ion Alexe sunt atât de cuminți, încât țin singuri bătaia drumului, oricine i-ar mâna și chiar dacă nu i-ar mâna nimeni. Așa stând lucrurile, ce s-a întâmplat, ce a putut să se întâmple pentru ca deodată, țăranii care ziceau cu atât respect „săru' mâna" și prietenul meu Ion Alexe și atâția alții la fel cu el, să pună mâna pe furci și pe topoare, să ucidă, să prade și să dărâme? S-a întors lumea pe dos!

(Mulți ani după aceea, când am început să cercetez în colecțiile gazetelor și în dezbaterile parlamentare stările de lucruri din 1907, am văzut că mulți bărbați politici, în frunte cu primul ministru conservator, își puneau aceleași întrebări ca și mine, fără să aibă însă circumstanța atenuantă a vârstei mele de opt ani!).

Între timp, tăvălugul răscoalelor se rostogolea vertiginos din Moldova în Muntenia, apropiindu-se de ținutul Argeșului și de Pitești. În câteva zile, orașul se umplu de proprietari și arendași, care fugiseră de la moșiile lor, luând în grabă ce bruma izbutiseră să adune. Unii au rămas la rudele lor din oraș. Alții au plecat la București. Trupele din garnizoană au fost împrăștiate în satele din regiune. Paza Piteștiului a rămas în seama celor câțiva „vardiști", care șuierau din țignale toată noaptea, ca să-și dea „coraj".

Seara, bărbații veneau devreme acasă. Nimeni nu mai zăbovea la cafeneaua din centru, ca să facă o tablă sau o partidă de cărți. Domnu Costache, cafegiul, privea cu jale localul pustiu și mesele fără niciun client. Oamenii încuiau cu grijă porțile și ușile, așezând la îndemână, lângă pat, toporul de tăiat lemne. Alte arme nu existau. Nu știu cine aruncase o vorbă: „Te pomenești că ne atacă într-o noapte țiganii din Cloșenești!" Cum se întâmplă în asemenea vremuri de panică, vorba prinsese și piteștenii ajunseseră să se teamă de țiganii din această mahala, mai mult decât de țăranii răsculați. În realitate, bieții țigani nici nu se gândeau la un asemenea atac. Ei își duceau mai departe viața lor săracă și necăjită. E drept că printre ei se aflau și câțiva „găinari". Aceștia, în nopțile geroase de iarnă, când vardistul din post se adăpostea la bucătăreasa cu care se avea bine, „ciordeau" câte o pasăre din cotețele caselor mai înstărite. Aceștia alcătuiau însă o infimă minoritate. Dar oamenii au obiceiul să generalizeze. Toți cloșeneștenii au fost declarați găinari, iar în starea de spirit creată de răscoale, ei au fost avansați în bloc la rangul de eventuali tâlhari și asasini în stil mare.

Nopțile de panică au trecut în deplină liniște. Cloșeneștenii nu numai că n-au organizat niciun atac în stil mare, dar au fost siliți să renunțe chiar la măruntele lor ciordeli, din cauză că vardiștii, puși în stare de alarmă, își părăsiseră bucătăresele și cutreierau de seară până dimineața ulițele, șuierând fără întrerupere.

După vreo două săptămâni, răscoala a fost înăbușită. Din sate au început să sosească lungi convoaie de țărani, cei mai mulți legați în lanțuri, stâlciți în bătăi, cu cămășile sfâșiate și pline de sânge închegat. Micul penitenciar din marginea orașului[6] se dovedi de la început neîncăpător.

Era o clădire șubredă, cu câteva odăi destul de mici, pe măsura unui oraș cu o populație pașnică și cu un foarte redus număr de infractori. Țăranii aduși pentru anchetare au fost vârâți în cazărmile care erau goale[7], fiindcă regimentul de infanterie, cel de artilerie și batalionul de vânători, cu întregul lor efectiv, erau împrăștiate prin satele „pacificate“.

Tudor Teodorescu Braniște, *Scara vieții*, Editura Eminescu, 1976, p. 24-26

În țara licuricilor, de D. IOV

Sus, la Trivalea, cerul privit are altă înfățișare. Bolta, asemeni unui uriaș clopot albastru, se sprijină pe dealurile împădurite. Turnuri verzi de brad se înalță trufașe stăpânind mulțimea copacilor. Țâșniri de apă, râușoare mici coboară printre pietre albe, strălucitoare, ca niște vine de argint. O vilă cu turnuri de mesteacăn strălucește ca un castel de marmură în mângâierea celor din urmă raze. Drumuri, croiesc fâșii albe prin desișul răcoros, o cișmea gângăvește într-o peșteră umedă și împrejur o întovărășește cântarea și ciripitul mărunt al păsărilor. Ca de para unui uriaș foc creștetul codrului se rumenește și o ploaie aurie stăruie, ca o pânză de mătase, spre asfințit.

Vânt răcoros clatină ramurile tinere și-un aer curat pătrunde în coșul pieptului ca o apă răcoroasă. Înserarea se cerne din văzduhul ce prinde a se înnegri. Umbrele cresc tăinuitoare. Fantome se deslușesc pe aleile umbrite, se apropie și trecătorii, în mers leneș, împânzesc drumurile. Răsună huruituri de trăsuri, cât-un oftat de automobil și pe drumușorul din preajma rondurilor de flori, noi plimbători s-arată.

La Trivalea nu vine lume multă. Depărtarea de oraș te îndeamnă să iei trăsura, s-o ții pe loc până la întoarcere și să te coste cât nu face. Dar cu cât sunt mai puțini oameni, cu atât farmecul crește. Liniștea e mai covârșitoare, singurătatea mai deplină. Sus, pe-o muche de deal, în fața unei mese un singur lăutar cântă. Nici țambal, nici sunet de alamă, supărător. Singure cele patru coarde gem sfâșietor, plâng amar sub altarul plin de umbră și răcoare. Cântărețul e un copil. Un artist neîntrecut. În cântarea lui parcă toți copacii cântă, toate frunzele șoptesc, toate păsările țin, în surdină, isonul. Tremurări rupte din inimă umplu pacea. Și Sandu Dumitrescu zice și din gură și zice încet, cu unduiri domoale de glas, cu ochii țintă în depărtarea nelămurită:

Du-te dor prin ierbi, prin fân,
Mi te du la dragu-n sân,
Și te du pe drum grăbit
La drăguțu meu iubit...
Spune-i dor încetinel
Cât sufăr eu pentru el...

Copilul acesta, cu glas melodios urăște romanțele sentimentale, de cafenea, cu vorbe scâlciate și „frunză verde”, pe buzele lui dă viață zâmbetelor vesele sau dureroase. Pe bănci ascultă lumea, la mese înmărmuriți privesc consumatorii. Și cât ține cântecul, unicul chelner uită comenzile și privește și el cu șervetul pe umăr.

Nicăieri ca la Trivalea nu se găsesc mai mulți licurici. Împărăția lor e aici în mărginirea dealurilor înalte, deasupra șoptitoarelor ape. Luminițe de foc, scăpărări de diamant, pretutindeni. Unele scântei plutesc pe deasupra ierbii înrourate, altele mai pe sus, la înălțimea unui om, câte-o lumină săgetează zarea drept, ca trasă pe-un fir de ață. Pe văi potop de lumină. Ca scânteile ce izbucnesc dintr-o vatră de jăratec când sufli-n foi puternic, așa de mare e învălmășagul de lumini

Ion Al. Vasilescu-Valjean, fotografie nedatată.
Sursa: Radio România (https://www.radio-arhive.ro/articol/teatrul-national-radiofonic/2158101/5181/2, 2022)

ce plutesc, în toate părțile prin noaptea văilor.

Câte-o cucoană își prinde în păr luminițe de aur. Și ce frumos ard, în izbucniri tremurate, ochii mici de foc în noaptea unui păr des. Un țigănuș care vinde alune și-a vârât doi licurici în nas. Pare un mic balaur ce varsă foc pe nări.

Târziu, când te întorci spre oraș, pe drumușorul întunecos de nu-ți vezi mâna, copacii foșnesc din rochiile lor de frunze. Salcâmi retezați străjuiesc cărarea prunduită. Și-n bezna fără de hotar războiul de lumini crește în valuri de luptă. Din iarbă, dintre frunze, se desfac floricele luminoase. Mâini nevăzute scapără din amnarul de oțel semănând scântei. Două ceruri își deschid sânurile.

Unul deasupra, albastru ca sineala, cu făclii nemișcate și altul jos, cu stele călătoare. Și între aceste două ceruri trăiește cântarea fermecată a pădurii. Din strune de argint cântă izbucnirile subțiri de apă. Și toate cântările parcă au menirea s-adoarmă firea îmbrăcată în vesmânt răcoros de doliu...

D. Iov, *În țara licuricilor*, în „Universul literar”, an XXIX, nr. 30, 23 iulie 1912, p. 2-3

I. Simionescu despre orașul Pitești în anul 1925

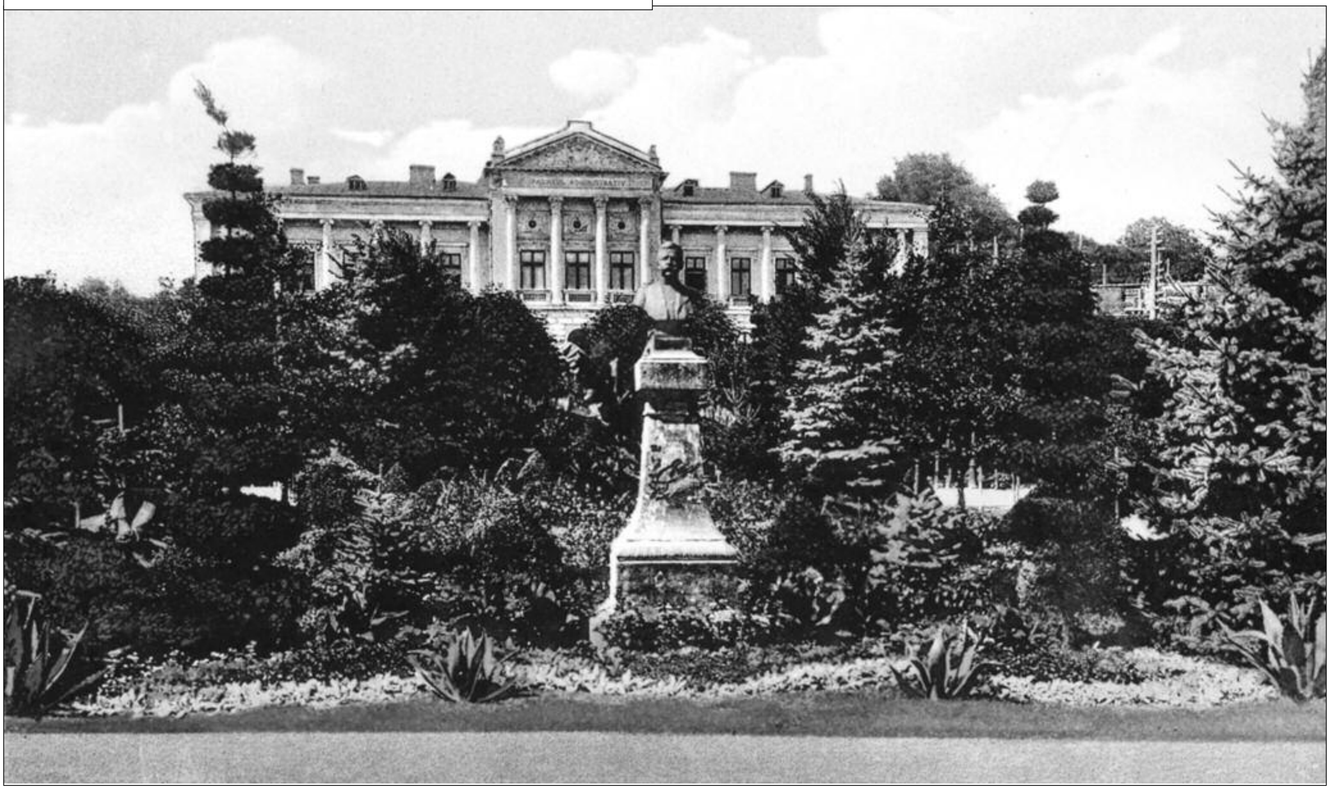
Pitești

De cum dai pe valea Argeșului, drumul spre Pitești este o largă alee naturală. Pretutindeni numai flori, verdeață și dungă de pădure. Satele se țin lanț, pline, bogate, cu oameni sănătoși. E zona de contact dintre dealuri și șes, valul de oprire etnică în preajma ogoarelor întinse, mănoase. De aceea este și zona de deasă populațiune.

Orașul se resimte de aceste condițiuni naturale prielnice. Spre el se scurge puhoiul satelor de munte; către el sunt atrase din șesul apropiat, alt oraș în vecinătate nefiindu-i concurent. Prin el se abate și drumul mai de-a dreptul ce leagă valea Oltului de la Câineni, prin Curtea de Argeș spre București.

Arhitectura orașului e condiționată de Argeș, râul care curge în voie, printre zăvoaie bogate sau pe pat de prundiș curat. Sunt 4 ori 5 străzi paralele, în lungul malului, una din ele urcându-se și pe baza terasei din dreapta. Alte străzi de-a curmezișul, împart orașul într-o rețea cu ochiuri neregulate. Un bulevard bine întreținut, umbrit de frumoși arbori deși, taie orașul în lung[8]. În curmezișul lui, e o grădiniță, iarăși curat și bine

Grădina Publică și Palatul Administrativ. În prim-plan, bustul lui Gh. Ionescu Gion realizat de sculptorul Frederic Storck. **Sursa: Muzeul Județean Argeș.**

ținută. De la mijlocul ei te bucuri chiar de perspective care te opresc o clipă în loc. Deoparte, e calea dreaptă a Bulevardului, cu vederea deschisă până la gară. La un capăt, de după o draperie meșteșugit aranjată, cu brazi argintați, se vede frontispiciul mărețului palat administrativ[9]. Coloanele de la intrare, peristilul în stil antic, te fac să uiți că te găsești în capitala județului Argeș. E o viziune din orașe depărtate, apusene. Palatul te atrage. În totalitatea lui e impunător, iar pe strada în care se află, se țin șir clădiri mândre, unele în stil românesc.

Dintre niște plopi piramidali se înalță și liceul „I.C. Brătianu". Deși clădit, pe vremuri, pentru gimnaziu, adăpostește azi 21 de clase. Totuși este ireproșabil de curat întreținut, având un amfiteatru pentru Științe Naturale și Științe Fizico-Chimice, sală de desen și chiar sală de conferințe și cinematograf. Se prind urmele comitetului școlar, dar mai ales ale unui director gospodăros.

Lângă liceu, clădirea directorului adăpostește o frumoasă bibliotecă. Să ne oprim ceva aici, căci biblioteca este interesantă din multe puncte de vedere. Mai întâi din ea se prinde ce însemnează îndemnul. A fost îndeajuns ca să se găsească un donator, pentru ca alții să-l imite.

Cele mai multe cărți fac parte din donația lui Ionescu-Gion, cunoscutul scriitor, de fel din Pitești, căruia cetățenii, spre cinstirea amintirii lui dar și spre cinstea lor, i-au ridicat, în parc, un bust bine îngrijit și într-un cadru artistic ales. Au donat cărți și alții, ca Gr. I. Brăteanu, A. Vericeanu, dr. Păltineanu, căp. Diamandi Alexandrescu. S-au adunat astfel cărți de mare valoare, științifică și literară, care pot face sâmburele unei însemnate biblioteci, când se va ajunge la o sistematică așezare a lor. Am găsit printre ele cărți de deosebită importanță, unele, admirabil păstrate, chiar din veacul al 17-lea.

Decât... căutând bine la aceste biblioteci, crezi că te afli undeva într-o școală străină. Predomină cărțile franceze și germane; cele românești sunt așa de vitreg reprezentate, încât îți dă dovada înstrăinării sufletești a cărturarilor noștri, cei de demult ca și cei de azi. Până și inscripțiile de deasupra unor dulapuri, făcute de donatori, sunt franțuzești: „Donner ne peux, Preter ne veux".

„Avem și cărți românești", îmi spunea întruna bibliotecarul. Ducându-mă spre dulăpiorul care ascundea exemplare trimise de Casa Școalelor ori de Academie și răsfoindu-le, găsii sistemul vechi de întemeiere a bibliotecilor oficiale. Erau acolo vreo 15 volume din aceiași lucrare: Starea economică a Danemarcei. Alte vreo 5 volume, purtau pe legătură cuvintele: Administrația Casei Școalelor, Biblioteca rurală. Titlul cărții? W. Putz, Geografia și Istoria Evului Mediu. Așa se făceau mai înainte vreme bibliotecile oficiale, trimițându-se tot ce se cumpără la centru din generozitate față de autori. De aceea rămân moarte. Totuși așa cum e, Biblioteca liceului din Pitești poate fi ușor transformată într-o bibliotecă publică, când Comitetele școlare vor scăpa de grija clăditului și a renovării vechiului edificiu necorespunzător nevoilor actuale.

Și celelalte străzi sunt deosebit întreținute, bine pavate. Praful, aici mai mult nisip, nu e prea supărător. Casele sunt curate, cele mai multe noi,

Grota din Parcul Trivale. **Sursa: Muzeul Județean Argeș**

așa încât dau unor străzi un aer de liniște plăcută, de viață tihnită.

Ici și colo se mai găsesc și căsuțe din vremurile de demult. În mijlocul unei curți, cu grădiniță plină de ochiul boului, crăițe și ruje, se înalță o culă mică. Odăile de locuit sunt ridicate, la etaj, cu un cerdac susținut de stâlpi sau închis de geamlâc. Jos, nu e decât ușa de intrare, ferecată și în alt perete de la față, intrarea la pivniță, cu ușa de zăbrele bătute-n cruciș. Când se întâmplă ca pe lângă ele să treacă și carele înalte, trase de o pereche de boi mărunței, care încărcate cu oalele fabricate la Coșești pe râul Doamnei, sau un grup de femei cu fotele oacheșe, purtând atât de grațios pe cap bidonul cu lapte ori coșul cu merinde, atunci Piteștii de azi dispar și ai înainte un colț din ceea ce era orașul la început, când abia își lepădase haina de sat.

E păcat însă că aceste clădiri vechi se dărâmă; măcar una din ele ar putea fi păstrată, adăpostind un muzeu regional. Piteștii au avut noroc se vede, de conducători gospodari și cu tragere de inimă. În afară că e bine pavat, are apă, lumină electrică și canal. În anii cei doi din urmă, atențiunea gospodarilor comunali s-a îndreptat în special asupra cartierului negustoresc din preajma bisericii Mavrodolu, vestită prin catapeteasma bogată, prin icoane numai aur și argint, și prin luptele date între zidurile ei, la niște alegeri din trecut[10].

O piață mare proaspăt pavată, deschide larg spațiu în jurul halei noi, spațioasă, cu gherete în beton armat în jur[11]. E o parte originală a orașului, căci alăturea se înalță catedrala, cu turnul clopotniței înalt, subțire, în stil deosebit de a celorlalte biserici[12], iar spre Argeș se arată parte din dealurile înverzite, numai vii și vile.

Tot așa sunt străzi cum e Șerban Vodă, care îți aduc aminte părți din orașele ardelene. Bine asfăltuită, curată, e împrejmuită de case mari, cum e Tribunalul, Sfatul Negustoresc, Primăria, iar în fund lângă biserica Sf. Niculae, un mic boschet de arbori, umbrește bustul marelui om de stat I. Brătianu.

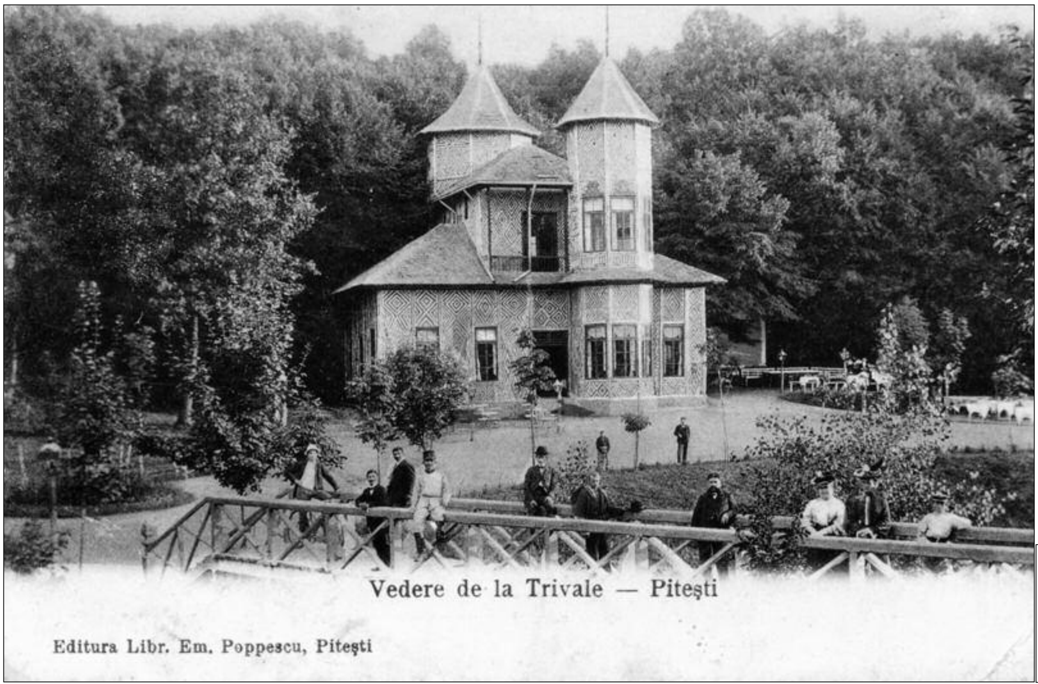
Demnă de pomenit e si clădirea teatrului, tot de comună ridicată; adăpostește în ea o sală micuță de spectacol, dar cu mult gust ornamentată cu chenare în stil național și o baie, ceea ce e mare lucru.

Dintre toate orașele din vechiul regat, Piteștii singuri mi-au lăsat impresia de o mai mare satisfacere a cerințelor unui oraș, îmbinând curățenia, cu o deosebită îngrijire dată locuințelor, străzilor și chiar gustului artistic. Mahalale cu case scunde, intrate în pământ, cu acoperiș de stuh ori chiar draniță, aici, în Pitești nu se prea află.

Privit de sus, de pe terasă, orașul pare un mozaic de pete roșii, acoperișurile de tablă ori olane, cimentat cu verdele arborilor crescuți în plin, din pricina umezelii trase de la râu. Bisericile, destul de multe, sunt împrăștiate în tot lungul orașului, dintre ele răsărind biserica nouă, Sf. Vineri, în genul celei de la Curtea de Argeș.

Fiind în calea mișcărilor mai intense omenești, caracterul specific al orașului nu putea fi decât negustoria. Așa se explică și buna stare a locuitorilor. Înviorător e că partea economică e mai mult în mâna românilor. Prea puține firme cu nume străin se văd pe străzile negustorești.

Din punct de vedere cultural însă

Pavilionul din Parcul Trivale. **Sursa: Muzeul Județean Argeș**

nimic mai deosebit nu poți afla. Școli sunt multe și de tot soiul, dar ca pretutindeni nu au decât o însemnătate formală. Un slab început de mișcare culturală s-a ivit în anii din urmă, în jurul liceului. Acolo se țin conferințe și chiar ședințe mai intime, cu caracter cultural, în sălile de deasupra bibliotecii.

Orașul e în primul rând favorizat de natură. De sus, din foișor, sau chiar de pe tăpșanul cu case care se ridică îndărătul bisericii Sf. Ilie, se prinde o largă scenă cu variate tablouri. Jos sclipesc apele și prundișurile Argeșului, încadrate când în verdele argintiu al sălciilor și plopilor, când în verdele întunecat al aninișului. În față, spre răsărit, e culmea de dealuri de la Florica, numai vii, grădini și sprâncene păduroase, printre care sunt presărate petele roșii, albe, ale vilelor cochete ori caselor mai modeste. Valea Moselei nu e mai încântătoare decât această parte din Valea Argeșului.

Peste culmile de dealuri, întinse în lungul apei, ca tăiate de un paloș uriaș, se înalță, când cerul e limpede și ceața nu acoperă orizontul, silueta ștearsă, depărtată, a celor mai înalți munți din Carpați; spre sud privirea alunecă peste valea lărgită care pe nesimțite dă în șesul numai holde. E un orizont întins, variat ca forme și culori, întremător prin rodnicia gâlgâitoare de pretutindeni. Slăvită ești, Ţara mea!

Demn de pomenit este colțul tăinuit din natură, pe care piteștenii au avut bunul gust să-l transforme în parc. E vestita pădurice Trivale, cu drumuri pietruite, cu restaurante și podiș pentru jocuri gimnastice. E un minunat loc de tihnă, cu umbră de fagi, cu murmur de izvor, cântece de păsări și chiar cu liniștea schitului înălțat pe un dâmb.

Dar, după cum calea Victoriei e furnicar de oameni care se ciocnesc, se înghesuie unii în alții, pe când frumoasa grădină a Cișmegiului este aproape goală, tot așa îngusta grădiniță din oraș nu mai poate cuprinde lumea îndesată spre jumătatea umbrită a aleii din mijloc, pe când parcul de la Trivale, ademenitor spre gândire și reculegere, cu aerul plin de mireasma florilor din poieni, rămâne mereu pustiu. Și e păcat, căci puține orașe au un asemenea loc de recreație și sănătoasă odihnă.

I. Simionescu, *Orașe din România*, Editura Cartea Românească, București, 1925, p. 197-200

Pia Alimănișteanu despre orașul Pitești, în amintirile publicate în anul 1940

XII

Piteşti trebuie văzut marțea, când e târg în vale. Pe toate ulițele, de la podul Argeșului până la gară, întâlnești numai săteni și sătence, ieșind și intrând în oraș. Era îmbâcsit târgul azi.

Pe când își făcea logofătul cumpărăturile şi tocmea varza de iarnă, eu stăteam în trăsură. Țineam în mână hățurile cailor. Treceau pe lângă mine pâlcuri-pâlcuri, țăranii. Treceau necurmat, fără să schimbăm un cuvânt, împreună.

Când s-a ivit însă o femeie, într-o fotă albastru închis, lucrată în beteală și cu un șorț în față la fel, portul județului Argeş, am oprit-o. În șort ținea strâns un purcel de curând născut.

I-am spus:

- Aș vrea să-ţi cumpăr zăvelca[13]. Ce-mi ceri pe ea?

- Numai purcelu' e de vânzare, douăzeci de lei.

- Eu nu vreau purcelul. Vreau numai zăvelca.

- Ți-o dau, dacă mi-i iei pe amândoi.

Și s-a făcut târguiala. I-am cumpărat pe amândoi şi i-am pus într-același sac pe capră.

Din piață ne-am dus la Trivale, unde nu fusesem de mult. Nu-mi venea să cred că era același codru sălbatic din trecut. Crescuseră copacii din cale afară, apoi, printre ei, se trăseseră drumuri, poteci, poduri, se ridicase un bufet cu bănci în lemn de mesteacăn, se făcuseră răzoare de flori şi o grotă din care țâșnea apă limpede.

Pe jos nu am putut merge decât câțiva pași, din pricina purcelului. Țipa de foc și țipetele lui strângeau lumea în jurul trăsurii.

Pia Alimănișteanu, *Prin cetatea lui Bucur. Trecutul viu*, Editura Corint, București, 2021, p. 215-216

Orașul Pitești în amintirile lui Ion Valjan

„Grație lui Manolescu[14], un prefect care a făcut epocă în județul nostru, avem o pădure chiar în marginea orașului: Trivalea. E greu să-mi definesc mie însumi ce este Trivalea, de care sunt legat cu toate firele sufletului meu. E o fremătătoare armată de copaci tineri, străjuind de

o parte și de alta o alee pe care ți-e drag să te plimbi agale, visând singuratic, sau, întovărășit de alții, să vorbești despre tot ce e frumos pe lume. E în frunzișul des din Trivale o poezie calmă, odihnitoare, ce te împacă cu viața şi te îmbie să ierți şi să uiți toate necazurile. Ieși din frunzișul acesta frământat de adierile vântului, regenerat cu un suflu mai tare, mai sănătos!”.

Ion Valjan, *Cu glasul timpului. Amintiri*, Editura Humanitas, 2013, p. 302

Note:

[1]Strada Cloșenești (astăzi Ion Câmpineanu) pornea din capătul străzii I.C. Brătianu, de la Spitalul Brătianu înspre Râul Argeș, o zonă nesistematizată, mahala locuită de sărăcimea orașului.

[2]Mosel este un afluent al Rinului, cu o lungime de 550 km, care curge prin Franța, Luxemburg, Germania și se varsă în Rin, la Koblenz. Valea Moselei este faimoasă pentru peisajele spectaculoase și bogatele regiuni viticole.

[3] „Dimineața”, nr. 9232, din 9 septembrie 1932, p. 11.

[4]Remarcă ce ascunde unele prejudecăți antisemite ale istoricului.

[5]N. Iorga se referă cel mai probabil la Pavilionul din Trivale, imortalizat în mai multe vederi de epocă, construcție care avea într-adevăr forma unui schit.

[6]În documentele oficiale (anterioare anului 1918) apare cu denumirea Arestul preventiv, mai târziu cu denumirea Închisoarea Pitești, loc unde s-a desfășurat în perioada comunistă infamul „Experiment Pitești”.

[7]Cazărmile militare de pe platoul Trivale.

[8]Bulevardul Elisabeta Doamna (astăzi bulevardul Republicii), care făcea legătura centrului urban (Grădina Publică) cu Gara Pitești.

[9]Palatul administrativ, sediul Prefecturii Argeș (astăzi clădirea veche a Muzeului Județean Argeș).

[10]Autorul se referă la alegerile parlamentare din 1870, care la Pitești au degenerat într-un conflict între orășeni și forțele armate, soldat cu mai mulți răniți și morți.

[11]Hala de carne, construită la începutul secolului al XX-lea în piața centrală a orașului, Piața Episcopiei.

[12]Biserica Domnească Sf. Gheorghe.

[13]Zăvelcă = Fiecare dintre cele două fote dreptunghiulare, cu dungi sau brodate cu flori, care se poartă una în față și alta în spate, ca fustă.

[14]Mihail Manolescu, fost prefect al județului Argeș, la cumpăna dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, în cinstea căruia s-a ridicat în perioada interbelică o statuie impunătoare amplasată în Parcul Trivale, în semn de apreciere pentru inițiativele edilitare urbane, statuie care a fost înlăturată ulterior de autoritățile comuniste.

Statuia fostului prefect de Argeș, M. Manolescu, amplasată în Parcul Trivale. **Sursa: Muzeul Județean Argeș**

Despre geneza Piteştiului medieval (secolele XIII-XIV)

Ştefan Cristian BADEA, Daniel BUCURA, Denisa-Florentina CÎRSTEA, Tudor Adrian DESROBITU, Adrian Alexandru MIHAIL, Bianca-Gabriela NEACŞU (Universitatea din Piteşti, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie şi Arte, Specializarea Istorie, an. II)

Multă vreme originea acestui toponim a fost o enigmă. Cei mai mulţi au considerat că numele aşezării vine de la un antroponim. Nicolae Iorga considera că numele Piteşti provine de la antroponimul "Pitul", care, fiind la răscruce, a devenit mai târziu târg şi apoi oraş. Aurelian Sacerdoțeanu arăta că "în nume trebuie admis ca sigur radicalul Pit intrat în toponimie ca fiind foarte vechi, de vreme ce i s-a pierdut sensul. În 2011, istoricul ieşean Laurenţiu Rădvan a lămurit această problemă. Aşadar, Piteşti se pare că vine de la Pit, o formă prescurtată a numelui Petru/Pitter. Numele ar fi de origine limburgheză, un dialect vorbit între fluviile Meuse şi Rin (spaţiu care ar corespunde vechii Lotharingii medievale). Cel mai probabil în a doua jumătate a secolului al XIII-lea (în orice caz înainte de 1300), pe teritoriul actualului oraş Piteşti a sosit, prin Transilvania, un grup de colonişti sau altfel spus de „oaspeţi" (*hospites*) ai regalităţii maghiare, meşteşugari olari, originari din regiunea Flandrei şi a Valloniei.

În anul 1385, doi pelerini germani întorşi de la Ierusalim, respectiv Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt, făceau un scurt popas la Piteşti, aşezare cunoscută la vremea aceea drept „oraşul cel nou" (Nuwestadt). Însă *Itinerariul de la Bruges* (circa 1390) pomeneşte de „târgul cel nou" (Nuwemere). Doi ani mai târziu, la 1388, denumirea de Piteşti apare menţionată într-un act de cancelarie de la Mircea cel Bătrân: la această dată, domnul Ţării Româneşti făcea danie m-rii Cozia o „moară" aflată în „hotarul Piteştilor".

Aşezarea geografică justifică geneza Piteştiului: loc de popas şi târg, prielnic schimburilor de produse şi de mărfuri. După istoricul Aurelian Sacerdoţeanu, la Piteşti ar fi existat o continuitate de locuire încă din perioada daco-romană, însă din punct de vedere arheologic acest lucru nu poate fi dovedit. Cea mai recentă teorie privind geneza aşezării de la Piteşti îi aparţine istoricului Laurenţiu Rădvan: înainte de 1300, la Piteşti s-a aşezat un grup de saşi olari, care au intrat, la un moment dat, sub protecţia unui boier local. Înainte de 1380, voievodul Ţării Româneşti (probabil Radu I) ar fi cumpărat sau confiscat boierului local sau urmaşului său o parte din moşie, unde, foarte curând, avea să se dezvolte un „târg" şi o „vamă". La 20 mai 1388 apare prima menţiune documentară despre „hotarul Piteştilor". În mod evident, sub protecţia lui Dan I şi a lui Mircea cel Bătrân, acest târg al Piteştilor avea să se transforme într-un „oraş nou".

Aflată într-o arie geografică prielnică schimburilor comerciale şi dezvoltării activităţilor meşteşugăreşti şi agricole, așezarea de la Pitești a cunoscut mai întâi ipostaza de *târg* (secolul a XIV-lea), ca mai apoi să devină *oraş* şi chiar *reședință domnească temporară* (la 1481, Basarab cel Tânăr Ţepeluş a ridicat aici „case domneşti"; între 1516-1517, Neagoe Basarab avea să ridice „noile curţi de la Piteşti").

Orașul Pitești s-a numărat printre cele mai vechi târguri ale Țării Românești. Activitatea economică, favorizată de așezarea geografică și impulsionată de creșterea demografică, a constituit factorul determinant al formării și dezvoltării așezării Pitești ca oraș în Evul Mediu.

În secolele XIV-XV s-au dezvoltat la Piteşti meşteşuguri, precum olăritul şi morăritul, însă orăşenii piteşteni s-au îndeletnicit şi cu unele munci agricole, respectiv viticultura şi pomicultura. Fără îndoială, schimburile de produse de larg consum şi de mărfuri aduse din alte regiuni au fost nelipsite în această perioadă. Comerţul oraşului Piteşti a fost unul orientat mai ales spre spre Sibiu şi mai puţin spre Braşov (la 1503, *Socotelile Braşovului* atestă prezenţa a 7 negustori piteşteni pe piaţa braoveană). Deşi reduse ca număr, sursele documentare din epocă

atestă *morari* (o moară din hotarul Piteștilor e atestată la 20 mai 1388), *zidari, cărămidari, dulgheri-tâmplari,* care au construit curțile domnești, casele boierilor, negustorilor, meșteșugarilor, precum şi alte clădiri laice și religioase înainte de 1500.

În urma cercetărilor întreprinse, am constatat faptul că nu mai există astăzi, la Piteşti, niciun vestigiu istoric care să dateze din veacurile XIII-XV. Însă, trebuie precizat faptul că cercetările arheologice de până acum au dat la iveală fragmente ceramice (sf. sec. XIII), după modelul ceramicii săseşti din Transilvania (cercetările lui Dinu V. Rosetti de la mijl. sec. XX) precum şi monede bizantine sau imitaţii bulgare după acestea (încep. sec. XIII). Or, aceste descoperiri confirmă existența unei așezări medievale la Pitești în perioada secolelor XIII-XIV, o așezare cu caracter semi-agrar, dar aflată în strânsă legătură economică cu lumea creştină sud-dunăreană și în primul rând cu Imperiul Bizantin.

Referinţe bibliografice

CONSTANTINESCU, Grigore, ***Pitești. Ansamblul medieval-modern***, Editura Tiparg, Pitești, 2015.

GRECEANU, Eugenia, ***Ansamblul Urban Medieval Pitești***, Editura Paralela 45, Pitești, 2007.

POPA, Petre, VOINESCU, Silvestru, DICU, Paul, ***Pitești: Ghid de Oraş***, Editura Sport Turism, București, 1985.

POPA, Petre, DICU Paul, VOINESCU Silvestru, ***Pitești – pagini de Istorie,*** Tipografia ,,Argeş", Pitești, 1986.

RĂDVAN, Laurențiu, ***Orașele din Ţările Române în Evul Mediu***, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2011.

Despre geneza Argeşului medieval

Iulian ALEXANDRESCU, Ionuţ CRISTESCU, Bogdan DRĂGAN (†), Marian GHIŢĂ, Luigi Antonio LUCA, Bianca MUSCALIU, Sorin SPĂTARU
(Universitatea din Piteşti, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie şi Arte, Specializarea Master Istoria românilor şi a României, an. II)

Istoriografia recentă, socotind sinonime apelativele *Ordessos* şi *Argessis*, a identificat o grupare tribală *ordessenses* sau *argessenses* tocmai de-a lungul văii Argeşului. Cu atât mai mult cu cât radicalul *arg*-, *arc*-, mai are corespondent în toponimia geto-dacică. Către o vechime tot aşa de mare ne duce şi sufixul -*eş* din Argeş, pe care îl găsim şi în numele străvechiului sat Hareş, astăzi Arefu. Sufixul -*eş* caracterizează şi alte toponime şi hidronime vechi ca Brateş, Mureş, Peleş, Someş, Ţibleş. În ceea ce priveşte originea toponimului *Argeş,* opiniile istoricilor au fost şi rămân împărţite (traco-getic, după A. D. Xenopol şi Vasile Pârvan; armean, după B. P. Haşdeu; latin, după opinia lui Dim. Onciul). Documentar, numele de Argeş apare atestat la 17 octombrie 1336, într-o diplomă a lui Carol Robert, regele Ungariei, care consemnează despre o luptă care s-ar fi dat între maghiari şi valahi „*sub castro Argyas*".

Cercetările arheologice efectuate în secolul XX la Curtea de Argeş au dovedit existenţa unui centru voievodal încă din prima jumătate a secolului al XIII-lea. Două documente maghiare (1247, 1288) relevă faptul că aici a existat o structură militară de putere, a cărei autoritate se exercita asupra spaţiului argeşean şi muscelean, aşadar asupra unei „ţări" (o uniune de obşti săteşti).

Tradiţia înregistrată în cronicile muntene din a doua jumătate a veacului al XVII-lea consemnează faptul că Radu Negru voievod, după ce a „descălecat" mai întâi la Câmpulung, a venit apoi şi la Argeş, unde a ridicat o biserică şi o curte voievodală. În ultimele trei decenii, acest personaj legendar a fost identificat cu Thocomer, dar mai nou s-a afirmat şi că ar fi un personaj important care s-ar fi înrudit cu Thocomer sau cu fiul acestuia, Basarab.

În proximitatea curţii voievodale de la Argeş a apărut, cel mai probabil din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, un „târg", a cărui dezvoltare a fost impulsionată, spre sfârşitul aceluiaşi secol, de acele grupuri de saşi (meşteşugari şi negustori) care şi-au făcut apariţia şi s-au pus, încă de la început, sub protecţia voievodului local. Cercetările de până acum, atestă faptul că între Curtea voievodală (domnească – din vremea lui Nicolae Alexandru şi Vladislav I) şi moşia Flămânzeştilor s-ar fi întins, pe ambele maluri ale

râului, curţile unor boieri (sf. sec. XIV-încep. sec. XIV).

Cercetările arheologice din secolul XX au relevat faptul că la Argeş a existat o veche vatră voievodală, centru administrativ şi militar al voievodului Seneslau (mijl. sec. al XIII-lea). Mai apoi, Argeşul a fost principala reşedinţă a Ţării Transalpine (Ungrovlahiei), pe parcursul secolului al XIV-lea şi în primele decenii ale secolului al XV-lea, cu excepţia perioadei (1330-1369/1372) când primii Basarabi au rezidat, temporar, la Câmpulung.

La Argeş s-a stabilit sediul mitropoliei Ţării Româneşti (Ungrovlahiei) din 1359 şi, pentru scurtă vreme, aici a funcţionat şi o episcopie catolică, înființată pe la 1381. Prin actul de la 1359, principatul nord-dunărean a primit o dublă recunoaştere, atât din partea patriarhiei cât şi din partea împăratului de la Constantinopol. În hotărârea sinodală (*synodike praxis*) din 1359 a Patriarhiei din Constantinopol, cu privire la înfiinţarea scaunului mitropolitan muntean, Nicolae Alexandru apărea menţionat ca „mare voievod şi singur stăpânitor a toată Ungrovlahia". Iniţiativa înfiinţării mitropoliei Ungrovlahiei ar fi aparţinut, potrivit „actelor patriarhale", voievodului Nicolae Alexandru.

În funcţia de mitropolit al Ungrovlahiei, patriarhul Calist I a numit pe fostul mitropolit de la Vicina, Iakynthos. Aşadar, la 1359 Ungrovlahia a dobândit nu doar o organizare bisericească dar şi o organizare politico-statală, prin faptul că ea a fost recunoscută de către Bizanţ şi că s-au pus, totodată, bazele binomului domn-mitropolit (stat-biserică). Atenția deosebită acordată de voievozii munteni aşezării de la Argeş a contribuit semnificativ la dezvoltarea acesteia din punct de vedere economic şi social. Totodată, istoricul Laurențiu Rădvan, a pus în evidență faptul că la Argeș au rezidat „toți domnii Țării Românești până la Mircea cel Bătrân", fapt care a imprimat un adevărat impuls procesului de urbanizare. Acelaşi istoric a relevat, pe de altă parte, aportul micii comunităţi de „oaspeţi" (*hospites*) saşi veniţi din Transilvania şi stabiliţi la Argeş în prima parte a secolului al XIV-lea. Neîndoielnic, prin intermediul acestor saşi, meşteşugari şi negustori, Argeşul a fost direct angrenat în relaţiile comerciale cu oraşele săseşti de peste munţi, mai ales cu Sibiul. Intensificarea schimburilor comerciale, favorizată şi de acordarea unor privilegii comerciale din partea unor voievozi, a dus şi la dezvoltarea activităţilor meşteşugăreşti. Primele asociaţii socio-profesionale (olari, zidari, croitori, cojocari, cizmari) şi-au făcut apariţia, cel mai probabil, la sfârşitul secolului al XIV-lea şi începutul secolului al XV-lea.

Unul din monumentele reprezentative ale epocii primilor Basarabi l-a constituit Biserica Domnească „Sf. Nicolae", un lăcaş de cult clădit de Basarab şi finalizat sub Nicolae Alexandru şi pictat în vremea lui Vladislav I (1364-1377). Biserica, monument în cruce greacă înscrisă, de tip complex, rămâne unul dintre cele mai reprezentative monumente ale arhitecturii românești medievale, fiind cea mai veche ctitorie voievodală din Ţara Românească. Arhitectura bisericii este una de tip bizantin, planul bisericii aparținând tipului „cruce greacă înscrisă", varianta constantinopolitană, încheiată cu trei abside la răsărit. Mormântul princiar descoperit de Virgil Drăghiceanu în naosul acestui lăcaş, în anul 1920, cu prilejul renovării bisericii, conținea resturile umane ale unui personaj domnesc, datat în a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Au fost avansate mai multe ipoteze asupra identității acestuia, cele mai vehiculate nume fiind cele ale lui Basarab I, Vladislav I Vlaicu şi Radu I. Cercetări recente (inclusiv datarea cu C 14 a osemintelor) au dovedit că moartea personajului a survenit cel mai târziu în cursul anului 1370, prin urmare el nu este nici Vladislav Vlaicu şi nici Radu I.

La deschiderea mormântului, în 1920, personajul domnesc a fost găsit acoperit cu un giulgiu de mătase mult deteriorat, personajul purta o tunică purpurie lungă până la jumătatea femurului și strânsă pe trup; tunica era cusută cu fir și decorată cu mărgăritare, în special la mâneci (manșete și coate), și era închisă în față cu 30 de nasturi de aur smălțuiți cu verde, astfel încât pe bumb să înfățișeze stema Basarabilor: scut despicat, fasciat în jumătatea dreaptă în opt zone care alternează aur-verde. Circa 20 de nasturi similari decorau și antebrațele mânecilor. Peste mijloc, personajul este încins cu o centură de piele căptușită cu catifea, ornată cu fir și mărgăritare dispuse în romburi, având steluțe de aur la colțuri, centură care se închide printr-o pafta din aur atent lucrată. Paftaua reprezintă un castel în miniatură în centrul căruia se află o lebădă cu cap de femeie.

Referinţe bibliografice

CHIHAIA, Pavel, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, Editura Meridiane, București, 1974.

IDEM, *Tradiții răsăritene și influențe occidentală în Țara Românească,* București, 1993.

CONSTANTINESCU, Nicolae, *Curtea de Argeş, 1200-1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1983.

Inscripții medievale și din epoca modernă a României. Județul istoric Argeș (sec. XIV-1848), ediție de Constantin Bălan, București, 1994.

MARINESCU, Vasile, *Argeşul medieval (secolele XIII-XV)*, Câmpulung Muscel, 2015.

RĂDVAN, Laurenţiu, *Oraşele din Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVI-lea*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, 2004.

STĂNILĂ, Adrian, *Curtea de Argeş în secolul al XIV-lea*, în „Revista Hiperboreea”, an. I, 2012, nr. 2, pp. 4-19.

Registrele civile ale bisericii “Sf. Nicolae”

dr. Octavian DĂRMĂNESCU

Dos. 1/ 1832

1832, Condică pentru cei ce să nasc, judeţu Argeș, biserica sfântului Nicolae, orașul Pitești dov3: după 1840 biserica va fi în mahalaua Târgului, probabil și înainte, cel puțin așa scrie pe coperți

Data	Numele	Părinți	Nași	Preoți
20.01.	Nicolae	Florea băcanu	Mariea cofetăreasa din mahalaua sfântului Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Teodor
07. 02	Maria	Voicu croitoru	Gheorgh tâmplaru din mahalaua sfântului Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion
21. 02	Stoian	Tudor tabacciu sârbu	Stoian tabacciu din mahalaua sfântului Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion
13. 03	Antim	Constantin grecu olaru	Antim povarnagiu din mahalaua sfântului Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Tudor
05. 06	Ion	Costandin hangiu	stolnicul Ioan Socolescu din mahalaua sfântului Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Tudor
30. 06	Chirița	Stoian cizmarul din mahalaua sfântului Nicolaae	popa Ion	popa Ion
30. 08	Nicolae	Tudor sin Grigore povarnagiu din mahalaua sfântului Nicolae	Costandin hangiu	popa Ion
10. 08	Maria	-	Maria unguroaia	popa Ion
25.09	Ion	Petre mămularu din mahalaua Sf. Troițe	Iordache sin Tanase	popa Ion
23. 10	Ion	Marin sticlaru	Costandin hangiu din mahalua sf. Nicolae	popa Teodor

			Nicolae	
23. 10	Maria	Oprea țigan(u) dumnealui Dincă Brătianu	Ileana, soția lui Gheorghe sin Nicolae	popa Teodor
28. 09	Maria	Dimitrache Stavri din mahalua Sf. Ilie	șătrar Scarlat Marinache din București	popa Teodor
14. 08	Maria	Andrei Porojanu	Gheorghe boltașu sin Gheorghe din mahalaua sf. Nicolae	popa Ion

1833, botezați

Dată	Nume	Părinți	Naș	Preoți
14.01	Dumitra	lepădată la biserică	Dumitra sin Stanca văduva din mahalaua sf. Nicolae	popa Teodor
15.01	Ileana	Costandin bărbieru	Ioniță bărbieru cu soția sa Ileana din mahalaua Sf. Nicolae	popa Teodor

Dos. 2/ 1832, cununați

Dată	Mire	Mireasă	Nași	Preot
10.01	Anghel sin Badea sluga (?) lui Hristea Vaciu starostea	Maria văduva ce au slujit la Ioniță bărbieru din satu Richițele plaiu Săpeții	Hristea Vaciu	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Teodor
13. 02	Tanasiie sin popa Ioniță din mahalaua Sf. Ion	Rada sin popa Rizea	Anton povarnagiu din mahalua Sf. Nicolae	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Teodor
02.06	Ivan	Păuna, mahalaua Sf. Ion	Ion Bălăcean croitor	popa Teodor duhovnic popa Ion popa Teodor
31.07	Badea	Joița	Ene simigiu cu soția sa Despa ot mahalaua Sf. Nicoale	popa Teodor
25.09	Mihai sin Mihai heraru	Maria sin Hristea băcanu	Marin sticlaru cu soția dumisale	popa Teodor
9.10	Gheorghe sin Ion	Rada sin Cuna	Duță Preda cu soția dumisale	popa Teodor
14.11	Petre maghidanu	Stana	Ioniță botezatu cu soția sa	popa Teodor

Morți, 1832

Dată	Nume, cauză, vârstă	Preot
13.02	Sa(loc rupt) sin Ilinca văduva de boala zăcerii	popa Teodor duhovnic popa Ion
18. 02	Nicolae hangiul, de boala gâlcilor, 40 de ani	popa Teodor duhovnic popa Ion
18.04	Stoica croitoru brat Tudor povarnagiu de boala lingorii, 70 ani	popa Teodor duhovnic popa Ion
25. 04	Costandin pruncu sin Nicolae cofetaru, de lingoare, 4 ani	popa Teodor duhovnic popa Ion
30.04	Lucsandra prunca sin Nicolae cofetaru, de vărsat, 2 ani	popa Teodor duhovnic popa Ion

26.	Rada văduva din mahalaua Maica Precista Veche, 60 de ani	popa Teodor
14. 08	Dobra soția Mincului, zidar ot Ștefănești, județul Muscel, 40 de ani	popa Teodor

Morți, 1833

Dată	Nume, cauză, vârstă	Preot
13.01	Ioan ungureanu ot străini	popa Ion

Dos. 4/ 1833
Morți 1833

Dată	Nume, cauză, vârstă	Preot
22.02	Ioanin Ioan din satul ? „împușcat fiind de un dorobanț”	popa Teodor popa Ioan
17.03	Ion Matei căldăraru, 1 an	popa Teodor popa Ioan
15.10	Nicolae croitoru, de boala lingorii, 40 de ani	popa Teodor popa Ioan
17. 12	Voica sin Toma, de boala lingorii, 40 de ani	popa Teodor popa Ioan

Dos 5/ 1834
Cununați

Dată	Mire	Mireasă	Nași	Preot
06.01	Nicolae sin Petcu	Dumitra sin Stanca Bărbeasca	Ioniță bărbier și Ilinca	popa Toader sin Brașov
06.07	Ioan sin Rad	Joița, fata Sfati(i) văduvi(i)	Gheorghe sin vistier Enache	Popa Tudorache
06. 10	Ioan botezatu	Floarea sin Neacșu	Ivancea cofetar și Rada sin Dobrian	popa Toader sin Brașov
10. 11	Stan sin Marin	Ioana sin Duminică	Ioan ceasornicar și Floarea	popa Ioan sin popa Dumitru
18.11	Nicolae sârbul	Floarea sin Ioan ?	Maria botezata	popa Tudorache duhovnic

Dos. 6/ 1834
Morți

Data	Nume	Preot
8 aprilie, miercuri	Nicolae sin Costandin hagiul	Costandin duhovnic
Mai, marți (fără menționarea zilei)	Dumitru sin Alecsandrache	popa Toader duhovnic
18 octombrie, marți	Ecatirina, soția stolnicului Ion	popa Nicolae Tănăsescu
17 octombrie, luni	Dumitru sin Ioniță turtar	popa Toader Brașov

Dos 7/ 1836
Morți, 1836

Data	Nume	Preot
22. 02	Ioana Dimitrie cârciumaru	popa Teodor Brașov
04. 04	Gheorghe pruncul, fiul lui Teodor Șrobor	popa Ioan Olteanu
29. 11	Stanca Turturoae țăsătoare	popa Teodor Brașov
20.12	Costaiche Morait, negutător	popa Ioan Olteanu

Dos 8/ 1838
Cununați, 1836

Data	Mire	Mireasă	Nași	Preoți
23 ianuarie	Nicolae sin Petre brutaru	Ileana sin Hristea simigiu	Gheorghe sin Nicolae dulgheru și Ioana muma lui, plugari	popa Ion

3 februarie	Paraschiv sin Ioan băcanu	Stancea si Stan plugaru	Alecse sin Teșilă tutungiu și Ana soția lui	popa Ion
10 februarie	Trandafir sin Matei robu dumnealui Nicolae Socolescu	Zmaranda sin Dobre țiganu	Stan sin Ioan vizitiu și Ioana soția lui	popa Ion

Dos 8/ 1841, Sf. Ioan (de fapt, a bisericii Sf. Nicolae, n. a.)

Dată	Mire	Mireasă	Naș	Preot
29 aprilie	Toma sin Radu zidar	Smaranda sin popa Gheorghe	Ioan Busuoic, Joița, soția lui	popa David

Dos. 9/1843
Cununați, 1843

Data	Mire	Mireasă	Nași	Preoți
29 aprilie	Toma sin Radu zidaru	Zmaranda sin popa Gheorghe	Ioan Busuioc cu soția sa	popa David

Dos. 10/1844
Cununați, 1844

Data	Mire	Mireasă	Nași	Preoți
30 ianuarie	Radu sin Nițu Piciu brutaru	Dobra sin Barbu Vlășceanu, văduvă	Dumnealui Nae Furduescu cu Bălașa soția dumnealui, din Pitești	p. David duhovnic

Dos. 11/ 1844
Morți, 1844

Dată	Nume	Preot
20 ianuarie	Ioan ungureanu, om strein	p. David duhovnic
18 februarie	Ecaterina Tufeccioaica	p. Radu
16 aprilie	Costandin grecu cumnat lui hagi Gheorghe, tăblaș	p. Ion
27 aprilie	Ileanca sin Ecaterina Tufeccioaica	p. David
18 iulie	Nicolae de la pit(ar) Nicolae Rătescu, fecior în casă	p. Radu
18 august	Nicolae pruncu sin Stan vizitiu de la coconu Nae Socolescu	p. Ion
20 august	Maria sin Ioana (,) țiganca dumnealui Sechel	p. David
2 septembrie	Costandin Rudeanu, om strein, bătrân	p. Radu
11 septembrie	Mihail pruncu sin Alecsandru neamțu	p. Ion
23 septembrie	Bălașa prunca sin Ioniță Busuioc	p. David
23 septembrie	Preda pruncu sin Despa țiganca de la dumnealui Ștefan	p. Radu
18 octombrie	Evdochia prunca sin Fidul muscalu	p. Ion
20 octombrie	Zoița prunca sin Zamfira văduva	p. David
23 decembrie	Elena sin Teodor Furcă	p. Radu

Dos 12/ 1845
Botezați, 1845

Dată	Nume	Mamă	Tată	Naș	Preot
3 ianuarie	Ilinca	Zmăranda sin Petcu boiangiu	Hristea Anghel băcanu	dumnealui Petre hagi Chelu din Pitești	p. David duhovnic
7 ianuarie	Ileana	Maria sin Uța unguroaia	Petre Pârvu cărciumaru	Ioniță bărbieru Vătășica	p. Ion
21 ianuarie	Ioan	Stana sin Radu	Stoica	hagi Ioan turtaru	p. Radu
21 ianuarie	Anastasia	Elena sin cluceru Costandin	Chiriac sin pitar Dionisie grecu	dumneaei cocoana Elenca Sechelina	p. David duhovnicu
7 februarie	Ileanca	Săvastița sin pitar hagi Neculcea	Ioan sin pitar Costandin Moraitu	Ioana sin Teodor boltașu	p. Ion

18 februarie	Toma	Lucsandra sin Costandin olaru	Marin Zaharia sticlaru	dumnealui profesor Toma Serghiadis	p. Radu
22 februarie	Nicolae	Zamfira sin Ioan	Costandin Aman croitoru	dumnealui Nicolae Socolescu	p. David duhovnicu
18 martie	Florea	Manda sin Teodor bogasieru	Marin sin Oprea vieru	Ghiță sin Petre Epure	p. Ion
23 martie	Gheorghie	Safta sin Grigorie Sâmbeteanu	Vasilie boștinaru	Ivancea Băcanu	p. Radu
29 martie	Ecaterina	Zugrava sin Atanasie	Marcu sin Arghir	dumnealui Eftimie Nicolau	p. David duhovnicu
13 aprilie	Ioan găsit lepădat la biserică	Nu să știe	Nu să știe	hagi Ioan turtaru	p. Ion
23 aprilie	Ioan tot lepădat la biserică	Nu să știe	Nu să știe	hagi Ioan turtaru	p. Radu
10 mai	Gheorghie	Dumitra sin Ganciu croitoru	Ioan bărbieru	Gheorghe cofetaru	p. David duhovnicu
3 iunie	Ecaterina	Costandina sin Spirea	Gheorghe sin Gheorghe grecu	dumnealui Eftimie Nicolau	p. Ion
3 iunie	Matei	Dobra sin Mușat	Pârvu Neculcescu	protopop Radu sin preot Cârstea	p. Radu
19 iunie	Teodor	Maria sin Petcu tabacu	David boiangiu sin popa Ioan	popa David sin preot Ștefan („popa David duhovnicu", semnat la cea de-a doua rubrică „naș")	p. David duhovnicu
29 iulie	Pandeleimon	Maria sin Din plugaru	Nicolae tâmplar	hagi Ioan turtaru	p. Radu
29 iulie	Joița	Sultana sin Lucsandra Budișteanca	Ilie cizmaru	cocoana Casandra Cornățeanca	p. Ion
9 septembrie	Ioan	Maria sin Ilinca văduva	Nicolae sin Iona brutaru	hagi Ioan turtaru	p. David duhovnic
4 octombrie	Costandin	Policseni sin Teodor Cocoșoiul	Apostol Dimitrie Beștelei	cocoana Zinca Rosetoaie	p. Radu
4 decembrie	Ioana	Ecaterina sin Stoica Buzatu	Nicolae abagiu	Gheorghe Grăjdan abagiu	p. Ion

Dos. 13/ 1846
Botezați, 1846

Data	Nume	Mamă	Tată	Naș	Preot
6 ianuarie	Ana	Ioan sin Gheorghie	Zisul grecu	dumnealui Eftimie Nicolau, moșier	Ion olteanu
17 ianuarie	Costandin	Sultana sin Iona Codreanu	Florea sin Dancu băcanu	Costandin sin Dimitrie boiangiu rusu	p. Radu
20 ianuarie	Gheorghie	Maria sin popa Matei	Vasilie sin Mihai cârciumaru	Ioan sin Dimitrie hagiu turtaru	p. David
27 ianuarie	Gheorghie	Ilinca roaba dumnealui dohtoru Sechel	Nu să știe	Gheorghie sin Mincul	p. Ion

7 martie	Profira	Ecaterina sin hagi Costandin	Nicolae bucureșteanu	pitar Pavlache sin Ghiță Rătescu	p. Radu
10 martie	Iustina	Maria sin Dobrița vistiereasa	Mihai sin Nițu brutaru, căpitan	dumnealui Eftimie Nicolau, moșier	p. David
17 martie	Vasilie	Ana sin Mihail	Petre sin Ioan Boșneagu	dumnealui pitar Pavlache Rătescu	p. Ion
7 aprilie	Anghilina	Ana sin ceauș Răducanu	Costandin sin Radu brutaru	hagi Ioan Dimitrie Turtaru	p. Radu
3 iulie	Ioan	Ilinca roaba dumnealui căpitan Nicolae Socolescu	Nu să știe	Stan vizitiu sin Nicolae	p. Ion
7 iulie	Toma	Ileana sin popa Nicolae	Ioan brutaru sin ceauș Răducanu	hagi Ioan Dimitriu turtaru	p. Radu
28 iulie	Elisaveta	Anghilina sin Tănase	Gheorghe Nicolau Rață	hagi Ioan Dimitriu turtaru	p. David
24 noembrie	Nicolae	Dumitra sin Anghel arnăutu	Tudora sin dascălu Radu moldoveanu	Ioniță Busioc cizmaru nemțesc	p. Ion

Cununați 1846

dată	Mire	Mireasă	Nași	preot
14 februarie	Țtefan sin Pâru Neculcescu, plugar	Sanda sin Ioan priboianu, sat Ștefănești în Mușcel	popa Radu sin popa Cârstea cu Floarea fiica sa	p. Ion
13 iunie	Enache sin Ioan Radu, plugar, sat Vălcelile	Elena sin Șărban Rumânișteanu, sat Rumânești	Atanasie tutungiu cu Paraschiva soția sa	p. Radu

Morți

Data	Nume	Preot
10 martie	Lucsandra prunca sin Ignatie neamțu	p. Ion
18 martie	Ioan pruncu sin Grigorie lăcătușu	p. Radu
7 septembrie	Gheorghie ungureanu de la spițeru Birchi	p. David
15 septembrie	Ecaterina prunca sin Moscu Arghir cârciumaru	p. Ion
8 noiembrie	Nicolae Patlagea zet Turturoae, nevolnic ertat	p. Radu
9 noiembrie	Maria prunca sin Radu ?	p. David
20 noiembrie	Mihail pruncu sin Gheorghie bileargiu	p. Ion

Dos 14/ 1847
Botezați, 1847

Data	Nume	Mamă	Tată	Naș	Preot
19 ianuarie	Atanasie	Zugrava sin Gheorghe	Moscu Dimitriu cârciumaru	Paraschiva sin Manasie Marcovici	p. David duhovnic
25 ianuarie	Domnica	Savta sin Radu	hagi Ioan Dimitriu turtariu	Despa sin Ion hagi simigiu	p. Ion
26 ianuarie	Marin	Zmaranda țiganca	Paraschiv rob dumnealui căpitan N. Coculescu	Stan visitiu dumnealui Coculescu	p. Radu
6 februarie	Maria	Elenca	dumnealui praporgic Gligorie Bulala	dumnealui gref. Nica Rosetii, Prezidentu de Muscel	p. David
2 martie	Eftimie	Maria sin Simion băcanu	Ion Milcovici băcanu	d. Eftimie Nicolau arendaș	p. Ioan
30 martie	Elisaveta	Stanca doica sin Dumitru	Nu să știe	hagi Ion Dimitriu turtariu	p. Radu
13 aprilie	Marcu	Ioana sin Nicolae	Ion sin Daniil croitoru	dascălu Marcu Marinescu	p. David

18 aprilie	Maria	Ecaterina Vanghelie	Lazăr Naum moșier	Sandu sin Lazăr Naum	p. Ion
27 iulie	Ioan	Elenca Eliad	Chiriac Popescu	dumnealui căpitan Nicolae Socolescu	p. Radu
6 septembrie	Gheorghe și Elisabeta, gemeni	Ana Lăicăiloaea	Radu Daniil cârciumaru	Iova soția lui Gheorghe Fârlifus	p. David
9 octombrie	Floarea	Parascheva sin Chițu brutaru	Ion Soricu cârciumaru	Florița Iacob grecu	p. Ioan
12 octombrie	Maria	Ioana doica	Nu să știe fiind din flori	Ecaterina fiica dumnealui Eftimie Nicolau	p. David
26 octombrie	Maria	Elisaveta sin Anastasie hagi Hristea	dumnealui Gheorghe sin p(opa) Martin amploaiat în Tribunal	dumnealui sărdar Nicolae Socolescu	
9 noiembrie	Ioan	Neacșa sin Nedelea plugariul	Ștefan sin Ion Cercel bucătariu	hagi Iane simigiu din Pitești	p. Ioan
9 noiembrie	Lucsandra	Joița sin Panciu	dumnealui Nicolae rusu Popescu, moșier	cocoana Luța Rătescu	p. Radu
16 noiembrie	Teodor	Nastasia ot popa Ion ot Budeasa	Marin chirigiu sin Gheorghe Hoțu	dumnealui Pavlică Rătescu subcărmuitor	p. David
23 noiembrie	Toma	Sultana sin Ion Codreanu	Florea băcanu neguțător	Zmăranda sin Costandin rusu hangiu	p. Ioan

Cununați 1847

Dată	Mire	Mireasă	Nași	Preot
4 mai	Gheorghe popa Anastasie grecu, neguțător	Ralu Eftimie Nicolau	dumnealui Dimitrie Teodoridis cu Domnica soția lui	p. David
30 noiembrie	Preda sin Dumitrache robu dumnealui căpitan Socolescu	Ilinca sin Constantin cobzaru, roabă	Stan visitiul cu soția sa Elena	p. Ioan
4 decembrie	Nicolae cârciumaru sin preotu Badea	Tarsița sin Stanciu Ciucă	dumnealui căpitan Nicolae Socolescu cu Maria fiica dumisale	p. Radu

Morți, 1847

Data	Nume	Preot
25 ianuarie	Radu Prostu de la hagi Hristea simigiu	p. David
22 februarie	Costandin Dimitriu hangiu	p. Ioan
13 aprilie	Ileana sin Stan doica Unguroaia	p. Radu
10 septembrie	Gheorghe și Elisabeta gemeni sin Radu	p. David
4 decembrie	Ilie Ciscoiță în vârstă de ani 50	p. Ioan
23 decembrie	Savta sin dascălu Samoil	p. Radu

Dos 15/ 1848

Botezați, 1848

Data	Nume	Mamă	Tată	Nași	preot
11 ianuarie	Elisaveta	Elena sin preotu Nicolae	Ioan sin Radu Ceaușu	Hagi Ioan Dimitriu turtaru	p. David

29 ianuarie	Mihai	Zoița	dumnealui Ilie, epistatu poștii	cocoana Zmăranda soacra dumnealui Ilie epistatu	p. Ioan
8 februarie	Nicolae	Zoița sin Hițu tabacu	Stoian cizmaru	Nicolae sin Stoian tabacciu	p. Radu
12 februarie	Elisaveta	Maria sin Petcu tabacu	David boiangiu sin preotul Ioan	preotul David depotatu sin popa Ștefan	p. David
15 februarie	Profira	Ana sin Spirea	Nicolae Pandele moșier	dumnealui Eftimie Nicolau moșier	p. Ioan
21 martie	Constanti n	Maria sin Radu plugaru	Nu să știe fiind din flori	Hristea Costandinescu arendaș	p. Radu
8 iulie	Nicolae	Ioana sin Duminecă	Stase vizitiu dumnealui căpitan N. Socolescu	diaconu Gheorghe sin diaconu David	p. David

In memoriam, Pr. Protopop Iuliu Chiriță (11.09.1960-12.09.2012)

prof. Florin-Gabriel RĂȚOI

În ziua de luni,12.09.2022, s-au împlinit 10 ani de la trecerea la cele veșnice a prea cucernicului părinte protopop Iuliu Chiriță, protoiereu al protoieriei Pitești timp de peste 14 ani. Se cuvine, cu acest prilej comemorativ să evocăm personalitatea deosebită a acestui vrednic slujitor al bunului nostru Dumnezeu. S-a născut la 11.09.1960 în satul Găinușa al fostei comune Săpata de Sus, ca primul din cei 2 copii, un băiat și o fată, ai lui Ion Chiriță (01.08.1933-14.12.2005) și Gheorghița (11.02.1930-07.05.2014) născută Mondiru. Între anii 1967-1971 a urmat cursurile primare ale Școlii Generale cu clasele I-IV Găinușa, având-l învățător pe un autentic dascăl, Alexandru A. Guță (26.01.1922-30.05.2005- al cărui nume școala îl poartă din data de 01.09.2018), remarcându-se ca un elev silitor la învățătură cu rezultate deosebite. Între anii 1971-1975 a continuat cursurile gimnaziale ale Școlii Generale cu clasele I-VIII Săpata de Sus, după care s-a înscris la Liceul ,,Nicolae Bălcescu" din Pitești, unde a efectuat între anii 1975-1977 clasele a IX-a și a X-a, prima treaptă de liceu. Între anii 1977-1982 a fost elev al Seminarului Teologic Ortodox din Craiova. După absolvirea acestuia, între lunile octombrie 1982-iunie 1983, a efectuat stagiul militar ca soldat cu termen redus. Între anii 1983-1987 a urmat cursurile la zi ale Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu.

În vara anului 1985 s-a căsătorit cu Lavinia-Ionela Guță, al doilea copil, din cei doi, un băiat și o fată, ai lui Ion Guță (16.01.1941-10.06.2019) și Constantina (30.11.1944-) născută Radu, ambii cadre didactice, învățători, iar tatăl primar al comunei Săpata timp de 23 de ani (1975-1984, 1995-2008), viceprimar (2008-2010, 2013-2016) și apoi consilier local între 2016-2019, profesor și

director al Școlii Generale Săpata de Sus cu clasele I-VIII între anii 1990-1995, fiind binecuvântați de bunul Dumnezeu cu 2 copii: Ana Maria și Ionuț. La 13.04.1986 a fost hirotonit preot de către Prea Sfințitul Episcop vicar al Râmnicului și Argeșului, Calinic Argeșanul, pe seama parohiei Săpata, unde a slujit până la 01.03.1993, când s-a transferat la parohia Sfântul Ilie din Pitești, activând până la 01.06.2000, când a făcut un schimb cu Pr. Vasile Sima pentru a se transfera la biserica Sfânta Vineri din Pitești, unde a funcționat până la trecerea la cele veșnice.

În luna iulie 1990 a urmat cursurile de metodologie didactică organizate de Institutul Teologic de Grad Universitar din București, în vederea pregătirii personalului clerical pentru predarea religiei în școală. Prin Decizia nr.74/1990 a Sfintei Episcopii a Argeșului și Teleormanului, între anii 1990-1991, a îndeplinit și funcția de inspector școlar bisericesc pe probleme de învățământ școlar gimnazial (clasele I-VIII), în școlile de stat de pe tot cuprinsul județului Argeș, implicându-se activ în reintroducerea predării religiei în școală, după 42 de ani de o nedreaptă întrerupere de către regimul comunist ateu.

Din septembrie 1991 și până în iunie 1998, a fost profesor spiritual și director al Seminarului Teologic Ortodox din Pitești, având o activitate deosebit de bogată. De asemenea, a urcat treptele preoțești, absolvind cursurile de definitivare la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu în anul 1994 și de promovare la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Pitești în anul 1995, unde între anii 2000-2002 a frecventat și absolvit cursurile de masterat. Între anii 1998-2002 a fost profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Pitești cu un număr redus de ore pe Practică Liturgică și Drept Administrativ. La 16.06.1998 a fost numit protopop al Protoieriei Pitești, funcție în care a activat ca un neobosit slujitor cu o rodnică activitate până la trecerea la cele veșnice, fiind al doilea fiu al fostei comune Săpata de Sus, care a ocupat această funcție, după preotul Ioan T. Nicolescu (1888-1934), între anii 1921-1922 și 1927-1929. În această calitate, a colaborat intens cu instituțiile de cultură din județul Argeș, în organizarea unor importante manifestări precum Expoziția-concurs național de icoane ,,Rugămu-ne Ție!”, unde a coordonat momentul liturgic din deschidere și a acordat de la prima ediție din anul 1999, ani la rând un premiu din partea Protoieriei Pitești.

În ziua de joi, 12.09.2012, la doar o zi după ce împlinise vârsta de 52 de ani și la ceas de vecernii s-a mutat la cele veșnice, răpus de o boală nemiloasă, care la țintuit în scaunul cu rotile în ultimele luni de viață, dar cu toată această suferință a slujit Domnului până în ultima clipă. Din dragoste față de satul natal și având o modestie deosebită, a cerut să fie înmormântat în cimitirul bisericii ,,Sf. Nicolae”, ,,Sf. Dumitru” și ,,Sf. Teodor Tiron” Găinușa, a parohiei Lipia-Găinușa, aproape de altarul unde în urmă cu 26 de ani fusese hirotonit preot. Slujba de prohodire a avut loc în ziua de duminică, 15.09.2012, fiind săvârșită de un sobor impresionant de preoți și diaconi, din Protopopiatul Pitești, și nu numai, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Calinic Argeșanul, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului, participând membrii Centrului Eparhial, mulți locuitori ai comunei Săpata și din localitățile învecinate, rudele și prietenii familiei îndurerate. Cu mare tristețe, l-am însoțit și eu pe ultimul drum pământesc, pe acest părinte vrednic, bun și milostiv al semenilor săi, pe care nu l-am uitat și care trăiește prin amintirile frumoase, lăsate nouă, nădăjduind la revederea eternă în împărăția lui Dumnezeu.

Continuare din numărul anterior al revistei. Schițele sunt realizate de Viorica Ionescu în anul 1977.

Strada centrală Șerban Vodă (în prezent strada Victoriei), de la Biserica Sf. Nicolae demolată în 1962 spre Primăria Pitești. Schiță realizată de Viorica Ionescu, pictoriță amatoare, funcționară în cadrul Prefecturii Argeș. Autoarea a fost identificată de Gabriela Toma din Pitești, fost proiectant la Institutul de Proiectări Argeș.

În partea de sus sunt figurate și menționate clădirile: colonel Mlădinescu, prof. Rădulescu, Poșta și Farmacia Marin Udrescu, Judecătoria I Pitești, Primăria (în prezent Galeria de Artă a Muzeului Județean Argeș), Judecătoria II Pitești, clădirea judecătorului Penescu, Teatrul comunal (în prezent Teatrul Al. Davila) și Biserica Catolică.

În partea de jos sunt figurate și menționate clădirile: avocat Negrețu, clădirea construită special pentru Banca Populară condusă de Grigore Coandă, cunoscută ulterior și sub denumirea Cinema Aquila (în prezent Cinema Sebastian Papaiani), Tribunalul Argeș (în prezent Curtea de Apel Argeș), Administrația Financiară Argeș (în prezent sediul Primăriei Pitești), o frizerie, Restaurantul I. Țuluca, Școala sericicolă (directoare Sisi Bănescu), casa Colonel Becescu, casa Doctor Bobocescu și clădirea SANEPID (Analize).

Prezentare realizată de
Aurel RADU

